

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه قوانین و مقررات کاربردی

دکتری حقوق نفت و گاز

به کوشش:

دیپارتمان تخصصی دکتری حقوق نفت و گاز

انتشارات حقوقی عدلیه

گوشزد: برای اطلاع از قیمت کتاب و آخرین چاپ این نمونه فایل به قسمت فروش سایت مراجعه کنید؛ مسلماً اگر به روز آوری انجام شود در سایت اطلاعات آن منتشر می‌شود.

سرشناسه: دپارتمان تخصصی دکتری حقوق نفت و گاز

عنوان: مجموعه قوانین و مقررات کاربردی دکتری حقوق نفت و گاز

مشخصه نشر: تهران، انتشارت عدلیه، سال...

مشخصات ظاهری: ۶۳۴ ص

موضوع: مجموعه قوانین دکتری نفت و گاز - مصوبات - آیین‌نامه‌ها - بخشنامه‌ها

شناسه افزوده: قانون - ایران - قوانین و مقررات نفت و گاز

شناسه افزوده: مناقصات - هیات عالی نظارت - برنامه پنجم و ششم توسعه

شناسه افزوده: شرکت ملی نفت - قراردادهای نفتی - وزارت نفت

شناسه افزوده: کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا - قانون داوری تجاری بین‌المللی

شناسه افزوده: دکتری - مصاحبه دکتری - دکتری نیمه متمرکز - دکتری ۱۴۰۱ - ۱۴۰۲

قیمت: ...هزار تومان

نام کتاب: مجموعه قوانین و مقررات کاربردی دکتری حقوق نفت و گاز

مؤلف: گروه مولفان دپارتمان تخصصی دکتری حقوق نفت و گاز

ناشر: انتشارات حقوقی عدلیه

نوبت چاپ: .....

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ... تومان

آدرس دفتر مرکزی:

دفتر مرکزی: تهران - میدان انقلاب - خیابان جمالزاده جنوبی - پلاک ۹۴ - طبقه ۴ - واحد ۱۷

تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۲۱۰۰۲

۰۲۱-۶۶۵۸۱۷۴۸

Email: nashreadliye@gmail.com

http://www.adlpub.com

کانال تلگرام عدلیه را در گوشی خود دنبال کنید:

کانال دکتری حقوق

@ PHDdoktori

فقط اخلاق است که باعث احترام به حقوق معنوی می‌شود.

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	بخش اول: فراوانی‌های سوالات دکتری
۱۵	بخش دوم: قوانین و مقررات آزمونی
۱۶	قانون نفت مصوب سال ۱۳۶۶ (اصلاحی سال ۹۰)
۲۰	قانون نفت مصوب ۱۳۵۳
۲۷	قانون نفت مصوب ۱۳۳۶ (قانون مربوط به تفحص، اکتشاف و استخراج نفت در سراسر کشور و فلات قاره)
۳۵	قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۹۵
۴۸	قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۵۶ (فرعی)
۶۲	آیین‌نامه تشخیص قراردادهای مهم نفتی و نحوه انعقاد آنها مصوب ۱۳۹۶
۶۳	شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز مصوب جلسه ۱۳۹۵ هیأت وزیران با اصلاحات تا سال ۹۹
۷۵	قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت مصوب ۱۳۹۱
۷۹	قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳
۹۱	قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷
۹۳	قانون شرایط عمومی پیمان مصوب ۱۳۴۲ (ابلاغیه سال ۷۸)
۱۱۹	شرایط خصوصی پیمان
۱۲۱	آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹ (شامل موادی که تا کنون نسخ نشده است)
۱۲۴	آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی مصوب ۱۳۹۴
۱۳۹	لایحه تضمین معاملات مشارکت عمومی - خصوصی (تا زمستان سال ۹۹ این لایحه هنوز تصویب نشده است)
۱۳۲	تصویب‌نامه در خصوص انجام معاملات سازمان خصوصی‌سازی در چارچوب قانون برگزاری مناقصات و آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب جلسه ۱۳۹۵

۱۴۰	دستورالعمل چگونگی تشکیل و اداره جلسات هیئت عالی نظارت بر منابع نفتی مصوب ۱۳۹۲
۱۴۱	اصلاح ماده (۲) دستورالعمل چگونگی تشکیل و اداره جلسات هیئت عالی نظارت بر منابع نفتی ۱۳۹۵
۱۴۲	قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸ به همراه نظریات تفسیری (اصول مرتبط با آزمون و مصاحبه دکتری حقوق نفت و گاز)
۱۷۳	قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی (مصوب ۱۳۸۶ با آخرین اصلاحات تا تاریخ ۱۳۹۷)
۲۰۴	قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۹۶ (بخش مرتبط با حقوق نفت و گاز)
۲۱۰	قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱
۲۱۷	آیین نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱ با اصلاحات بعدی
۲۲۶	قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶
۲۳۶	کنوانسیون قراردادهای بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰
۲۵۵	کنوانسیون حل و فصل اختلافات مربوط به سرمایه گذاری بین دولت ها و اتباع دولت های دیگر (ایکسید) مصوب ۱۹۶۵
۲۶۶	قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴
۲۷۵	آیین نامه سرمایه گذاری خارجی در بورس ها و بازارهای خارج از بورس مصوب ۱۳۸۹
۲۷۸	آیین نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۶
۲۸۰	کنوانسیون حقوق دریاهای مصوب ۱۹۸۲
۳۵۹	قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳ با اصلاحات بعدی
۳۸۷	قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲
۳۹۰	قانون موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی در دریای عمان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت سلطنت عمان (مصوب ۱۳۹۵)
۳۹۲	تصویب نامه شماره ۶۷-۲۵۰ مورخ ۳۱/۴/۱۳۵۲ موضوع ماده ۳ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان

۳۹۳	آیین نامه احداث و استفاده از تاسیسات در فلات قاره و منطقه انحصاری اقتصادی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۵
۳۹۴	موافقتنامه مربوط به تحدید حدود فلات قاره بین ایران و عمان مصوب ۱۹۷۴
۳۹۶	پروتکل همکاری منطقه‌ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضره در موارد اضطراری (کویت - ۲۴ آوریل ۱۹۷۸ برابر با ۱۳۵۷/۲/۵)
۴۰۱	تصویب نامه راجع به بندر اروندکنار به عنوان مرز دریایی مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۵
۴۰۱	تصویب نامه در خصوص تعیین بندر کاوه قشم در استان هرمزگان به عنوان مرز دریایی مصوب ۱۳۸۶/۱۲/۱۹
۴۰۳	قانون موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان مصوب ۱۳۷۷
۴۰۴	موافقتنامه تحدید حدود فلات قاره بین ایران و بحرین مصوب ۱۳۵۰
۴۰۵	قانون تحدید حدود بخشی از فلات قاره بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت امارات عربی متحده مصوب ۱۳۵۳
۴۰۶	قانون موافقتنامه راجع به خط مرزی حد فاصل فلات قاره بین ایران و قطر مصوب ۱۳۴۸
۴۰۷	آیین نامه نحوه انجام پژوهشها و تحقیقات علمی در مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۷
۴۰۹	اصلاحیه قانون تعیین حدود آبهای ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها مصوب ۱۳۳۸
۴۱۰	قانون تعیین حدود آبهای ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها مصوب ۱۳۱۳
۴۱۱	مجموعه قوانین و مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی (UCP ۶۰۰) اصلاحیه ۲۰۰۷
۴۲۶	آیین نامه خرید خدمات مشاوره مصوب ۱۳۸۸ با اصلاحات بعدی
۴۴۲	قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸
۴۵۱	بخش سوم: ضمایم
۴۵۲	قرارداد رویتر
۴۵۶	امتیاز نامه داری

	(امتیازنامه نفت و موم طبیعی معدنی)
۴۵۸	قانون اعطای امتیاز نفت قسمتی از شرق و شمال شرق به شرکت نفت آمریکا و ایران مصوب ۱۵ بهمن ۱۳۱۵
۴۶۵	قانون اجازه انعقاد قراردادهای اکتشاف و استخراج معادن دو ناحیه معینه با شرکت هلندی آلگمین اکسپلوراتی ماچاپای (مصوب ۲۶ فروردین ماه ۱۳۱۸)
۴۶۹	قرارداد ۱۹۳۳ (امتیازنامه شرکت نفت انگلیس و ایران)
۴۷۶	قرارداد کنسرسيوم ۱۳۳۳
	قانون قرارداد الحاقی دوم به قرارداد شرکت ملی نفت ایران و شرکت آجیپ مینراریا مصوب ۱۳۳۶
۴۸۴	اساسنامه سازمان تجارت جهانی
۴۹۱	قانون مدنی (مواد مرتبط با حقوق تعهدات)
۵۶۳	پیمان منشور انرژی
۵۷۳	قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲
۵۸۶	قانون معادن مصوب ۱۳۷۷ (با اصلاحات بعدی)
۵۹۵	قانون موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری سنگاپور مصوب ۱۳۹۶
۶۰۰	قانون اجازه به شرکت ملی نفت ایران جهت اجرای طرح های اکتشاف ، توسعه و بهره برداری از میدان های نفت و گاز دریای خزر مصوب ۱۳۷۹
۶۰۱	قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ با اصلاحات بعدی
۶۳۰	قانون موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قبرس مصوب ۱۳۸۸

مقدمه

یکی از موضوعاتی که در دکتری نفت و گاز اهمیت فراوانی داشته و اتفاقاً داوطلبان این شاخه از آن اطلاع زیادی ندارند؛ مجموعه قوانین کاربردی این شاخه از دکتری می باشد. البته دلیل اصلی این امر این است که این حوزه از دکتری حداقل در بخش منابع کاملاً فقیر می باشد و به عنوان یکی از حوزه های دست نخورده دکتری شناخته می شود. در خصوص قوانین نفت و گاز ما شاهد یک کتاب جدید حداقل از نظر آزمون هستیم. بنابراین صرف انجام این کار، خود ایده جدیدی است. از دلایل مهمی که باعث تالیف این کتاب با موضوع مجموعه قوانین کاربردی دکتری نفت و گاز شد در حقیقت، پراکندگی و عدم تمرکز در قوانین و مقررات مربوط به این شاخه از دکتری حقوق بوده است. اضافه بر آن یکی ما شاهد مشکلات داوطلب دکتری این شاخه در منبعیابی کتب آموزشی و حتی نبود کتاب حرفه ای و در سطح تخصصی دکتری هستیم و حتما خوانندگان این سطور در جریان این نکته هستند که دلیل اصلی این کاستی یک چیز است: نویسنده متخصصی وقت برای اینگونه کارها صرف نکرده است. به هر روی، مجموعه انتشارات عدلیه مهمترین دغدغه اش در حقیقت رفع دغدغه های! یک داوطلب دکتری حقوق است حال چه در بخش منابع و چه در بخش قوانین و مقررات و یا حتی در خصوص مصاحبه دکتری که اتفاقاً مشکل امروزی بسیاری از داوطلبان دکتری شده است.

از جمله ویژگی های این کتاب، ذکر فراوانی های قوانین و مقررات از سال ۹۰ الی ۱۴۰۰ در آزمون دکتری و اضافه کردن قوانین و مقرراتی است که برای آزمون دکتری حقوق نفت و گاز، ضروری می باشد. اضافه بر آن در صورت لزوم سعی کرده ایم نکات مهم مواد یک قانون را بولد کنیم و در صورت امکان، سوالات دکتری را نیز مورد اشاره قرار دهیم.

هر چند چاپ چنین کتابی خود برای آزمون دکتری کمک کننده است اما به یاد داشته باشید که کمی بیشتر از یک سوم سوالات از کتب و مقالات اساتید رفرنس طرح می شود؛ بنابراین سعی نمایید به غیر از مطالعه قوانین به این موضوع نیز توجه داشته باشید تا در نهایت، باعث کسب نتیجه مطلوب در آزمون دکتری و یا قبولی در مصاحبه شود.

در پایان لازم به ذکر است که هر چند در تالیف این کتاب عالی ترین حد دقت به کار گرفته شده که کتاب به عنوان رفرنس اصلی در مطالعه داوطلبان حقوق نفت و گاز قرار گیرد یک خواسته هم داریم مبنی بر اینکه اگر احیاناً اشتباهی و یا لغزشی در ارائه صحیح مطالب صورت گرفته (کما اینکه بدون نقص تنها ایزد باری تعالی است) در هنگام مطالعه علامت زده و به اطلاع نویسندگان از طریق ایمیل برسانید.^۱ مسلماً کمک شما است که کتاب را غنی تر و پخته تر می کند.

دپارتمان تخصصی دکتری حقوق نفت و گاز

برنامه ریزی مطالعه (درجه بندی اهمیت قوانین و مقررات)

مسئله مسلط بر تک تک قوانین و مقررات کتاب کار به صرفه‌ای نیست؛ بنابراین به دلیل کمبود وقت برای داوطلب و همچنین کاربردی کردن مطالعه و کسب رتبه بالاتر و بهتر، بایستی مطالعه قوانین را درجه بندی کنید. قوانین بسیار مهم را باید مسلط شوید؛ به هر نحوی که در توان هست. قوانین مهم نیز کم و بیش باید مسلط بود. اما قوانین غیرمهم (فرعی - متوسط - زیر متوسط) نیازی به تسلط کامل ندارد بلکه فقط بر مباحثی که سوالات دکتری بیشتر از آنها طرح می‌شود؛ باید مسلط شد. قوانین ذیل بسیار مهم بوده و بقیه قوانین که در کتاب بوده و اینجا ذکر نمی‌شود؛ غیر مهم است.

قوانین بسیار مهم

۱. کنوانسیون قراردادهای بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰
۲. قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶
۳. قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳
۴. قانون شرایط عمومی پیمان مصوب ۱۳۴۲ (ابلاغیه سال ۷۸)
۵. آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی مصوب ۱۳۹۴
۶. قانون نفت مصوب سال ۱۳۶۶ (اصلاحی سال ۹۰)
۷. قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۹۵
۸. قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت مصوب ۱۳۹۱
۹. آیین‌نامه تشخیص قراردادهای مهم نفتی و نحوه انعقاد آنها مصوب ۱۳۹۶
۱۰. شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز مصوب جلسه ۱۳۹۵ هیأت وزیران با اصلاحات تا سال ۹۹
۱۱. قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱
۱۲. آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱ با اصلاحات بعدی
۱۳. کنوانسیون حقوق دریاها مصوب ۱۹۸۲ (فقط مباحث مربوط به نفت و گاز / تحقیقات علمی، آلودگی ها، اکتشاف و استخراج و...)
۱۴. مجموعه قوانین و مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی (UCP ۶۰۰) اصلاحیه ۲۰۰۷
۱۵. آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره مصوب ۱۳۸۸ با اصلاحات بعدی
۱۶. قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸
۱۷. قانون مدنی (مواد مرتبط با حقوق تعهدات)
۱۸. اینکوترمز ۲۰۱۰ و ۲۰۲۰

بخش اول:

فراوانی‌های سوالات دکتری

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۰

سال ۱۳۹۰ آزمون دکتری نیمه متمرکز برای اولین بار، برگزار می‌شود. در دفترچه دکتری سال ۹۰، از دروس مختلفی سوالات طرح شده است اما سوالی از سه درس حقوق تعهدات، حقوق قراردادهای نفت و گاز و حقوق تجارت بین‌الملل طرح نشده است؛ اما با اغماض سوالات حقوق مدنی را می‌توان برای دکتری نفت و گاز نیز مفید دانست.

قانون مدنی (مباحث مدنی ۳-۴-۶-۷)

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۱

قانون مدنی (مباحث مدنی ۳-۴-۵-۶-۷)

قسمت هایی از قانون اساسی. (مصوب سال ۱۳۶۸) که مربوط به امضای قراردادهای بین‌المللی است.

قانون معادن ایران مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات بعدی

قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران مصوب ۱۳۷۶

اینکوترمز ۲۰۱۰: اکنون اینکوترمز ۲۰۲۰ را داریم اما برای مطالعه شاید تفاوت‌های این دو، محل طرح سوال باشد.

کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰

قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۲

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۳

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۴

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۵

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۶

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۷

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۸

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۳۹۹

و

و

و

سوالات دکتری نفت و گاز سال ۱۴۰۰

عدلیه
66921052

بخش دوم:

قوانین و مقررات آزمونی

گوشزد: از بین فهرست اول کتاب فقط به چند نمونه اکتفا می‌کنیم تا از نحوه گردآوری قوانین، اشاره به سوالات دکتری در سبک‌های مختلف؛ بولد مطالب و نکات آزمونی و اصلاحیات قانون و نکات ناسخ و منسوخ آشنا گردید.

66921002

قانون نفت مصوب ۱۳۶۶ با اصلاحات سال ۱۳۹۰

ماده ۱ - (اصلاحی ۰۳، ۲۲، ۱۳۹۰) اصطلاحات این قانون در معانی مشروح ذیل به کار می‌رود:

۱- نفت: هیدروکربورهایی که به صورت نفت خام، میعانات گازی، گاز طبیعی، قیر طبیعی، پلمه سنگ های نفتی و ماسه‌های آغشته به نفت به حالت طبیعی یافت شده و یا طی عملیات بالادستی به دست می‌آید.

۲- گاز طبیعی: هیدروکربورهایی که در سازندهای گازی مستقل، گندهای گازی و یا محلول در نفت در شرایط متعارف به حالت گاز موجود است و یا طی عملیات بالادستی همراه با نفت خام به دست آید.

۳- منابع نفتی: هر یک از منابع و یا مخازن زیرزمینی یا روزمینی در تقسیمات داخل سرزمین، آبهای داخلی، ساحلی، فلات قاره و بین‌المللی مجاور مرزهای کشور و آبهای آزاد بین‌المللی که احتمال وجود نفت در آن است و مشخصات فنی و مختصات جغرافیایی آن توسط وزارت نفت مشخص می‌گردد.

۴- عملیات بالادستی نفت (مهم): کلیه مطالعات، فعالیتها و اقدامات مربوط به اکتشاف، حفاری، استخراج، بهره‌برداری و صیانت از منابع نفتی، انتقال، ذخیره‌سازی و صادرات آن مانند پی‌جویی، نقشه‌برداری، زمین‌شناسی، ژئوفیزیک، ژئوشیمی، حفر و خدمات فنی چاهها، تزریق گاز، آب، هوا و یا هر فعالیتی که منجر به برداشت بهینه و حداکثری از منابع نفتی گردد و نیز احداث و توسعه تأسیسات و صنایع وابسته، تحدید حدود، حفاظت و حراست آنها برای عملیات تولید و قابل عرضه کردن نفت در حد جداسازی اولیه، صادرات، استفاده و یا عرضه برای عملیات پایین‌دستی را شامل شود.

مواردی نظیر مدیریت و نظارت بر تأمین کالاها و مواد صنعتی، آموزش و تأمین نیروی انسانی، ایجاد و حفظ شرایط ایمنی، بهداشت و محیط زیست و انجام کلیه فعالیت‌های لازم جهت ایجاد، ارتقاء و انتقال فناوری برای پشتیبانی عملیات فوق جزء عملیات بالادستی محسوب می‌شود.

۵- عملیات پایین‌دستی نفت (مهم): به کلیه مطالعات، فعالیتها و اقدامات مربوط به عملیات تصفیه و پالایش در تأسیسات پالایشی جهت تولید فرآورده‌های نفتی و استفاده از آنها برای تولید محصولات پتروشیمیایی و انتقال، ذخیره‌سازی، توزیع، فروش داخلی، صادرات و واردات فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی اطلاق می‌شود.

مواردی نظیر تأمین کالاها و مواد صنعتی، آموزش و تأمین نیروی انسانی، ایجاد و حفظ شرایط ایمنی، بهداشت و محیط زیست و انجام کلیه فعالیت‌های لازم جهت ایجاد، ارتقاء و انتقال فناوری برای پشتیبانی عملیات فوق جزء عملیات پایین‌دستی محسوب می‌شود.

۶- واحد عملیاتی: هر واحد، سازمان، مؤسسه یا شرکتی که عملیات بالادستی یا پایین‌دستی نفت را به صورت اصلی، فرعی، تخصصی، عمومی و خدمات جنبی نفتی براساس قوانین و مقررات مربوط عهده‌دار است.

۷- تولید صیانت شده از منابع نفت: کلیه عملیاتی که منجر به برداشت بهینه و حداکثری ارزش اقتصادی تولید از منابع نفتی کشور در طول عمر منابع مذکور می‌شود و باعث جلوگیری از اتلاف ذخایر در چرخه تولید نفت براساس سیاست‌های مصوب می‌گردد.

۸- فرآورده‌های نفتی: کلیه محصولاتی که در تأسیسات فرآوری و پالایش نفت به دست می‌آید و می‌تواند به‌طور مستقیم مصرف و یا در سایر واحدهای عملیاتی و پتروشیمیایی به محصول نهائی تبدیل شود.

۹- محصولات پتروشیمیایی: کلیه محصولاتی که در تأسیسات پتروشیمیایی از نفت و فرآورده‌های نفتی به دست می‌آید و می‌تواند به‌طور مستقیم مصرف و یا برای تولید محصول نهائی در عملیات استفاده شود.

۱۰- محصولات نهائی: محصولاتی که پس از تولید، امکان تولید محصول دیگری از آنها نیست و به‌طور مستقیم قابلیت مصرف دارند.

۱۱- انتقال نفت: کلیه اقدامات و عملیاتی که برای ارسال نفت استخراج شده یا استحصال شده از منابع نفتی به تأسیسات پالایشی و پتروشیمیایی و پاپانه‌های صادراتی انجام می‌گیرد. این تعریف، ارسال نفت از مبادی وارداتی به تأسیسات پالایشی و پتروشیمیایی را نیز شامل می‌گردد.

۱۲- انتقال فرآورده‌های نفتی: کلیه اقدامات و عملیاتی که برای ارسال فرآورده‌های نفتی از تأسیسات پالایشی، مبادی وارداتی و انبارهای اصلی و تدارکاتی، مبادی توزیع، تأسیسات پتروشیمیایی و یا پایانه‌های صادراتی انجام می‌گیرد.

۱۳- خطوط لوله: کلیه خطوط انتقال منابع نفتی به تأسیسات پالایشی و پتروشیمیایی و یا مبادی صادرات و واردات و همچنین خطوط انتقال فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی به انبارهای اصلی و مبادی توزیع داخلی و پایانه‌های صادراتی که از طریق لوله انجام می‌شود.

۱۴- تجارت نفت، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی: به اقدامات و عملیات بازاریابی، قیمت‌گذاری و عقد قرارداد خرید و فروش، صادرات و واردات، انتقال (ترانزیت)، مبادله و معاوضه نفت، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی اطلاق می‌شود.

۱۵- ذخیره‌سازی نفت و فرآورده‌های نفتی: کلیه اقدامات و عملیات مربوط به ذخیره‌سازی و بازآوری نفت، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی در مخازن سطحی فلزی، بتنی، زیرزمینی اعم از مغاره‌های سنگی و نمکی و مخازن تخلیه شده نفت و معادن متروکه است که جهت تحویل به پایانه‌های صادراتی، تأمین خوراک واحدهای پالایشی و پتروشیمیایی به منظور جلوگیری از توقف فعالیت واحدهای عملیاتی، همسان نمودن و افزایش کیفیت نفت و فرآورده‌های نفتی و ایجاد توازن بین تولید و مصرف انجام می‌شود.

۱۶- قرارداد نفتی: توافق دو یا چند جانبه بین وزارت نفت یا هر یک از شرکتهای اصلی تابعه آن یا هر واحد عملیاتی با یک یا چند واحد عملیاتی یا اشخاص حقیقی یا حقوقی در داخل یا خارج از کشور که براساس قوانین موضوعه، انجام تمام یا قسمتی از عملیات بالادستی و پایین‌دستی و یا تجارت نفت، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمیایی، مورد تعهد قرار می‌گیرد.

۱۷- امور حاکمیتی صنعت نفت: اعمال حق حاکمیت و مالکیت عمومی از طرف جمهوری اسلامی ایران بر منابع نفتی و سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت و راهبری و نظارت عالی بر اقدامات اجرائی در صنعت نفت و پتروشیمی اعم از عملیات بالادستی و پایین‌دستی است.

۱۸- شرکتهای اصلی تابعه وزارت نفت: شرکتهای ملی نفت، گاز، پتروشیمی و پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران که تابع وزارت نفت می‌باشند.

۱۹- شرکتهای فرعی تابعه وزارت نفت: شرکتهایی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها متعلق به شرکتهای اصلی تابعه وزارت نفت است.

ماده ۲- (اصلاحی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) **کلیه منابع نفتی جزء انفال و ثروتهای عمومی است.** اعمال حق حاکمیت و مالکیت عمومی بر منابع مذکور به نمایندگی از طرف حکومت اسلامی بر عهده وزارت نفت است.

ماده ۳- (اصلاحی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) **نظارت بر اعمال حق حاکمیت و مالکیت عمومی بر منابع نفتی به عهده «هیأت عالی نظارت بر منابع نفتی»** است^۱ که به موجب این قانون و با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- وزیر نفت به عنوان دبیر هیأت
  - ۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور
  - ۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی
  - ۴- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
  - ۵- رئیس کمیسیون انرژی مجلس شورای اسلامی
  - ۶- رئیس کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی
  - ۷- دادستان کل کشور
  - ۸- دو نفر از معاونین وزارت نفت به انتخاب وزیر نفت
- تبصره ۱- (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) کلیه اعضاء هیأت، حق رأی دارند.

۱- سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۴- در نظام حقیقی کنونی ایران، نظارت بر اعمال حق حاکمیت و مالکیت عمومی بر منابع نفتی، با کدام نهاد است؟

۱) وزارت نفت   ۲) شرکت ملی نفت ایران   ۳) مجلس شورای اسلامی   ۴) هیئت عالی نظارت بر منابع نفتی

با توجه به اصلاحات اخیر قانون نفت گزینه ۴ صحیح است. دلیل صحیح بودن گزینه ۴ این است که مطابق ماده ۳ قانون نفت نظارت بر اعمال حق حاکمیت و مالکیت عمومی بر منابع نفتی به عهده هیأت عالی نظارت بر منابع نفتی است. این در حالی است که اعمال حق حاکمیت با وزارت نفت است.

تبصره ۲- (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) جلسات هیأت با تعداد حداقل هفت نفر از اعضاء رسمیت می‌یابد و حضور دادستان کل کشور و یکی از رؤسای کمیسیونهای مذکور الزامی است.

تبصره ۳- (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) تصمیمات این هیأت با رأی اکثریت مطلق حاضران، قطعی است.

ماده ۴- وزارت نفت برای انجام عملیات نفتی و بهره‌برداری در سراسر کشور و فلات قاره و دریاها می‌تواند شرکت‌هایی را تأسیس نماید. اساسنامه‌های شرکت‌های نفت و گاز و پتروشیمی **پس از تصویب مجلس شورای اسلامی (مهم)** به مورد اجراء گذارده خواهد شد. تصویب اساسنامه‌های سایر شرکت‌ها با هیأت وزیران خواهد بود.

تبصره - وزارت نفت مکلف است از تاریخ تصویب این قانون، اساسنامه‌های شرکت‌های نفت، گاز و پتروشیمی را **ظرف مدت یک سال جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.**

ماده ۵- انعقاد قراردادهای مهم فیما بین وزارت نفت یا واحدهای عملیات نفتی با اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و تشخیص موارد مهم تابع آیین‌نامه‌ای خواهد بود که **با پیشنهاد وزارت نفت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.** و قراردادهای منعقد فیما بین وزارت نفت با دولت‌ها طبق اصل ۷۷ قانون اساسی عمل می‌شود.

ماده ۶- کلیه سرمایه‌گذاری‌ها بر اساس بودجه واحدهای عملیات از طریق وزارت نفت پیشنهاد و پس از تصویب مجمع عمومی در بودجه کل کشور درج می‌شود. سرمایه‌گذاری خارجی در این عملیات به هیچ وجه مجاز نخواهد بود. تبصره - در صورت استفاده از بودجه عمومی طبق مقررات عمومی دولت عمل می‌شود.

ماده ۷- (اصلاحی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) **وظایف هیأت عالی نظارت** بر منابع نفتی به شرح زیر است:^۱

۱- نظارت بر اجرای قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۸ / ۱۱ / ۱۳۸۶ و اصلاحات بعدی آن در حوزه نفت و گاز

۲- بررسی و ارزیابی اجرای سیاست‌های راهبردی و برنامه‌های مصوب وزارت نفت در فرآیند صیانت از منابع نفت و گاز به منظور برداشت بهینه و حداکثری ارزش افزوده اقتصادی از منابع مذکور

۳- بررسی و ارزیابی متن، حجم مالی، تعهدات، مقدار محصول و زمان اجرای قراردادهای مهم نفت و گاز در جهت صیانت از عواید حاصل از انفال عمومی در حوزه نفت و گاز و امکان اجرای قرارداد

۴- تهیه گزارش سالانه و ارائه به مقام رهبری و مجلس شورای اسلامی

تبصره - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) چگونگی تشکیل و اداره جلسات هیأت عالی نظارت بر منابع نفتی براساس دستورالعملی است که حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این قانون با پیشنهاد وزیر نفت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۸- کلیه سرمایه‌گذاری‌های ثابت صنعت نفت در داخل کشور تابع قوانین و مقررات واحد مربوطه خواهد بود و در مواردی که قانون خاصی وجود نداشته باشد، تابع مقررات عمومی جمهوری اسلامی ایران است. سرمایه‌های صرف شده که در اختیار واحدهای عملیات نفتی گذاشته شده یا می‌شود، جزء دارایی‌های واحد مزبور خواهد بود ولی هر گونه نقل و انتقال آنها منوط به اجازه وزارت نفت می‌باشد.

ماده ۹- وزارت نفت موظف است برای تأمین حفاظت و حراست از منابع و تأسیسات نفتی و اموال و اسناد صنعت نفت به جای گارد صنعت نفت با هماهنگی وزارت کشور و همکاری نیروهای انتظامی واحدی به نام تأسیس نماید. آیین‌نامه اجرایی آن به وسیله وزارتین نفت و کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره - هزینه تأسیس واحد حراست از محل اعتبارات گارد حفاظت صنعت و نفت خواهد بود.

۱- **سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۷: کدام مورد زیر، جزو وظایف و اختیارات «هیأت عالی نظارت بر منابع نفتی» نیست؟**

(۱) بررسی و ارزیابی اجرای سیاست‌های راهبردی و برنامه‌های مصوب وزارت نفت در فرآیند صیانت از منابع نفت و گاز

(۲) بررسی، ارزیابی و تصویب متن، حجم مالی، تعهدات، مقدار محصول و زمان اجرای قراردادهای نفت و گاز

(۳) نظارت بر اجرای قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، در حوزه نفت و گاز

(۴) تهیه گزارش سالانه و ارائه به مقام رهبری و مجلس شورای اسلامی

گزینه ۲ صحیح می‌باشد. از وظایف هیأت عالی نظارت، بررسی و ارزیابی متن، حجم مالی، تعهدات، مقدار محصول و زمان اجرای قراردادهای مهم نفت و گاز در جهت صیانت از عواید حاصل از انفال عمومی در حوزه نفت و گاز و امکان اجرای قرارداد است نه تصویب.

ماده ۱۰ - وزارت نفت مکلف است نسبت به تربیت و تجهیز نیروی انسانی مورد نیاز و راهیابی به تکنولوژی پیشرفته و رشد و توسعه در رشته‌های مختلف صنعت نفت به طرق مقتضی و با هماهنگی و تبعیت از سیاست‌های وزارت فرهنگ و آموزش عالی و با طرح برنامه‌های آموزشی و تشکیل مراکز تعلیماتی و تأسیس مجتمع‌های تحقیقاتی و آزمایشگاهی به طور مستمر بکوشد و با اتخاذ تدابیر مؤثر در راه بالا بردن سطح دانش و اطلاعات علمی و عملی کارکنان و کارشناسان و ایجاد محیط مناسب برای جذب و تشویق عناصر کارآمد متعهد و متخصص اقدام نماید.

ماده ۱۱ - اراضی و اعیانی و هر گونه مستحذات و آب و حقوق ارتفاقی مورد نیاز عملیات نفتی طبق اساسنامه‌های شرکت‌های نفت و گاز و پتروشیمی که به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید، تحصیل خواهد شد.

ماده ۱۲ - (اصلاحی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) به منظور اجراء و تحقق طرح‌های سرمایه‌گذاری و تأمین هزینه‌های جاری صنعت نفت، درصدی از ارزش نفت خام، گاز طبیعی و میعانات گازی تولیدی که در قوانین بودجه سالانه کل کشور تعیین می‌شود، به وزارت نفت از طریق شرکت‌های اصلی تابعه ذی‌ربط تخصیص می‌یابد تا براساس قوانین موضوعه هزینه شود.

ماده ۱۳ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) به منظور تأمین منابع امور زیربنائی کشور، درصدی از درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی پس از کسر ارزش گاز وارداتی تخصیص می‌یابد. میزان درصد و چگونگی استفاده از درآمدهای حاصله مذکور طبق قوانین برنامه و بودجه سالانه کل کشور تعیین می‌شود.

ماده ۱۴ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) کلیه درآمدهای حاصل از فروش نفت خام، گاز طبیعی و میعانات گازی در چهارچوب قانون برنامه پس از کسر پرداخت‌های بیع متقابل، به‌طور مستقیم به خزانه‌داری کل کشور نزد بانک مرکزی واریز می‌شود و درصدهای مقرر در مواد (۵) و (۶) این قانون، طبق قوانین و مقررات مربوطه برداشت و پرداخت می‌گردد.

تبصره ۱ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) درآمد حاصل از میعانات گازی تولیدی پس از واریز به حساب بانک مرکزی و کسر کسورات قانونی مربوط، با اعلام خزانه‌داری کل کشور به‌طور کامل بابت علی‌الحساب سهم مذکور در ماده (۵) در اختیار وزارت نفت از طریق شرکت‌های اصلی تابعه آن قرار می‌گیرد.

تبصره ۲ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) درآمد حاصل از فروش نفت خام و میعانات گازی مازاد بر قیمت‌های مندرج در قوانین بودجه سالانه کل کشور پس از کسر کسورات قانونی طبق قانون برنامه به حساب ذخیره ارزی نزد بانک مرکزی واریز می‌گردد تا براساس قوانین موضوعه هزینه شود.

ماده ۱۵ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) وزارت نفت و شرکت‌های تابعه یک نسخه از قراردادهای منعقد شده مربوط به صادرات گاز طبیعی و گاز طبیعی مایع شده و قراردادهای اکتشاف و توسعه در میادین نفتی **که متضمن تعهدات بیش از پنج سال است را به صورت محرمانه به مجلس شورای اسلامی^۱ تسلیم می‌نماید.**

ماده ۱۶ - (الحاقی ۱۳۹۰، ۰۳، ۲۲) از تاریخ تصویب این قانون، **قانون نفت مصوب ۸ / ۵ / ۱۳۵۳ لغو می‌گردد.^۲**

قانون فوق مشتمل بر دوازده ماده و سه تبصره در جلسه روز پنجشنبه نهم مهر ماه یک هزار و سیصد و شصت و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۲۳/۷/۱۳۶۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۱ - سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۲ - طبق قانون نفت سال ۱۳۶۶ اصلاحی سال ۱۳۹۰، قراردادهای منعقد شده مربوط به صادرات گاز طبیعی و گاز طبیعی مایع شده و قراردادهای اکتشاف و توسعه در میادین نفتی که متضمن تعهدات بیش از پنج سال است،.....

- (۱) باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. (۲) باید به تصویب کمیسیون انرژی مجلس برسد.
(۳) باید به تصویب هیأت عالی نظارت بر منابع نفتی برسد. (۴) یک نسخه آن به صورت محرمانه به مجلس شورای اسلامی تسلیم گردد.
گزینه ۴ صحیح است.

۲ - نکته: با اینکه این قانون لغو گردیده اما در آزمون دکتری از آن سوال مطرح شده و خواهد شد؛ مانند سوالی که در دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۴ طرح شده است.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۴ - کدام مورد، در خصوص قانون اصلاح قانون نفت مصوب ۱۳۹۰، صحیح است؟

- (۱) قانون نفت مصوب سال ۱۳۶۶ را نسخ کرده است. (۲) قانون نفت مصوب سال ۱۳۵۳ را نسخ کرده است.
(۳) محدودیت‌هایی نسبت به قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت اعمال کرده است. (۴) قوانین نفت سال ۱۳۵۳ و ۱۳۶۶ را ضمن حفظ اعتبار قانونی آنها، اصلاح کرده است.
گزینه ۲ صحیح است. به استناد ماده ۱۶ قانون نفت، اصلاحی سال ۹۰، قانون نفت مصوب سال ۵۳ نسخ شده است. ضمناً در سال ۹۰، قانون نفت مصوب سال ۶۶، اصلاح شد.

شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز

مصوب جلسه ۱۳۹۵ هیأت وزیران با اصلاحات تا سال ۹۹

گوشزد: وزارت نفت به استناد جزء ۳ بند (ت) ماده ۳ و ۷ «قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت» مصوب ۱۳۹۱ «شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز» را به هیأت وزیران ارائه نمود. هیأت وزیران پیشنهاد وزارت نفت را با اصلاحاتی جزئی تصویب و در آبان ۱۳۹۴ به وزارت نفت ابلاغ نمود. پس از آن موجی از نظریات انتقادی در خصوص مصوبه یادشده طرح گردید و در نهایت تصویب نامه جدیدی در تاریخ ۱۳۹۵/۰۵/۱۶ توسط هیأت وزیران تصویب و جایگزین تصویب نامه قبلی مورخ ۱۳۹۴/۰۸/۱۱ گردید. این آیین نامه تا سال ۹۹ با اصلاحاتی نیز مواجه شده است.

هیأت وزیران در جلسه ۱۳۹۵/۵/۱۳ به پیشنهاد وزارت نفت و به استناد جز (۳) بند (ت) ماده (۳) و ماده (۷) قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت - مصوب ۱۳۹۱ - و با توجه به مفاد سیاست های ابلاغی بخش انرژی، بندهای (۱۲)، (۱۳) و (۱۴) سیاست های اقتصاد مقاومتی و بندهای (۱۲)، (۱۷) و (۱۸) سیاست های کلی برنامه ششم توسعه، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و با هدف توسعه میدان ها/ مخزن ها با اولویت میادین مشترک، اجرای طرح های توسعه میادین/ مخازن جدید از اکتشاف تا بهره برداری و اجرای طرح های صیانت از مخازن (بهبود و افزایش ضریب بازیافت) تا سقف تولید اضافه روزانه یک میلیون بشکه نفت خام و دویست و پنجاه میلیون مترمکعب گاز طبیعی، شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز را به شرح زیر تصویب کرد:

ماده ۱- اصطلاحات زیر در این تصویب نامه در معانی مشروح مربوط به کار می روند و سایر اصطلاحاتی که در این تصویب نامه تعریف نشده است، تابع تعاریف مندرج در قانون نفت - مصوب ۱۳۶۶ - و قانون اصلاح قانون نفت - مصوب ۱۳۹۰ - بوده و در سایر موارد، تعاریف تابع قوانین و مقررات مربوط در ایران می باشند و در مواردی که در قوانین و مقررات تعاریفی وجود ندارد، تابع تعاریف و اصطلاحات معمول در صنعت جهانی نفت می باشد. قانون حاکم بر قراردادهای بالادستی نفت ایران می باشد.

الف - شرایط عمومی: اصول و شرایط عمومی و ساختارهای حاکم بر قراردادهای بالادستی.

ب - نفت: هیدروکربورهایی که به صورت نفت خام، میعانات گازی، گاز طبیعی، قیر طبیعی، پلمه سنگ های نفتی و ماسه های آغشته به نفت به حالت طبیعی یافت شده یا طی عملیات بالادستی به دست می آید.

پ - گاز طبیعی: هیدروکربورهایی که در سازندهای گازی مستقل، گندهای گازی مستقل یا محلول در نفت در شرایط متعارف به حالت گاز موجود است یا طی عملیات بالادستی همراه با نفت خام به دست می آید.

ت - میدان نفتی یا گازی: هر یک از منابع یا مخازن زیرزمینی یا روزمینی در تقسیمات داخل سرزمین، آب های داخلی، ساحلی، فلات قاره و بین المللی مجاور مرزهای کشور و آب های آزاد بین المللی که احتمال وجود نفت در آن است و مشخصات فنی و مختصات جغرافیایی آن توسط وزارت نفت مشخص می گردد.

ث - میدان یا مخزن تجاری: میدان یا مخزنی که با رعایت تولید صیانتی و با لحاظ نمودن قیمت های نفت و دیگر محصولات جانبی آن میدان یا مخزن بتواند کلیه هزینه های مستقیم، غیرمستقیم، بهره برداری و تأمین مالی پیش بینی شده جهت اکتشاف، توسعه، بهره برداری، همچنین دستمزد و سود طرف دوم و دیگر هزینه های جانبی مربوط در طول دوره قرارداد را پوشش داده و درآمد مورد انتظار برای هر یک از طرف های قرارداد را تأمین نماید. اثبات تجاری بودن میدان یا مخزن بر عهده پیمانکار است. مبانی و شاخص های متداول و خودکار جهت تعیین تجاری بودن میدان یا مخزن توسط وزارت نفت تعیین شده و در اسناد مناقصه حسب مورد به اطلاع متقاضیان رسیده و در قرارداد مربوط نیز منظور می گردد.

ج - میدان کشف شده (Green Field): میدان نفتی یا گازی کشف شده توسط شرکت ملی نفت ایران یا کشف شده توسط شرکت های دیگر برای شرکت ملی نفت ایران که آماده ورود به مرحله توسعه می باشد.

چ - میدان در حال تولید (Brown Field): میدانی که قبلاً به بهره برداری و تولید رسیده است.

ح - مخزن: هر کدام از تاقدیس‌ها یا ساختمان های چینه ای یا هرگونه تله ساختاری حاوی هیدروکربور یا ترکیبی از آنها که دارای خواص سنگ، سیال و فشار مستقل باشد.

خ - مخزن در حال تولید (Brown Reservoir): مخزنی که تاریخچه تولید تجاری هیدروکربور داشته باشد.

د - مخزن کشف شده و توسعه نیافته (Green Reservoir): مخزن کشف شده ای که تاکنون تولید تجاری هیدروکربور در آن صورت نگرفته است.

ذ - طرف اول قرارداد: شرکت ملی نفت ایران یا شرکت های تابعه آن به نمایندگی از آن شرکت که در این تصویب نامه به عنوان «کارفرما» نیز نامیده می شود.

ر - طرف دوم قرارداد: شرکت/ شرکت های صاحب صلاحیت نفتی که جهت انجام هر یک از عملیات اکتشاف، توصیف، توسعه و بهره برداری و اجرای طرح های بهبود یا افزایش ضریب بازیافت یا همه آنها به صورت پیوسته همراه با تأمین همه منابع مالی موردنیاز، طی فرآیند قانونی انتخاب و قرارداد مربوط را امضا کرده و در این تصویب نامه به عنوان «پیمانکار» نیز نامیده می شود.

ز - بلوک یا محدوده اکتشافی: منطقه جغرافیایی تعریف شده توسط شرکت ملی نفت ایران که به تأیید وزارت نفت رسیده و جهت انجام عملیات اکتشافی نفت انتخاب شده و منطقه قرارداد با طرف دوم قرارداد جهت کشف میدان یا مخزن تجاری می باشد.

ژ - حداقل تعهدات اکتشافی (Minimum Exploration Obligation): حداقل عملیات اکتشافی شامل انواع عملیات لازم مانند مطالعات زمین شناسی، ثقل سنجی، لرزه نگاری، حفاری، ارزیابی مخازن با هدف کشف میدان یا مخزن تجاری و انجام حداقل هزینه های لازم جهت عملیات مذکور در مدت مقرر در قرارداد که توسط طرف دوم قرارداد تعهد می گردد.

س - برنامه توسعه (Development Plan (DP)): برنامه توسعه میدان یا مخزن که در شروع مرحله توسعه اعم از میدان ها یا مخزن های کشف شده، انجام عملیات بهبود و افزایش ضریب بازیافت میدان ها یا مخزن های در حال تولید مورد تأیید طرفین قرارداد واقع شده و متناسب با یافته های جدید در هنگام توسعه و رفتار واقعی میدان یا مخزن در مراحل تولید قابل بازنگری می باشد.

ش - تولید اولیه (First Production): میزان تولید تعریف شده در برنامه توسعه میدان یا مخزن که در مرحله اول عملیات توسعه میدان/مخزن کشف شده (Green Field) حاصل شده یا میزان تولید اولیه اضافی حاصل از عملیات بهبود یا افزایش ضریب بازیافت که بر اساس برنامه مربوط حاصل می گردد.

ص - هزینه های مستقیم سرمایه ای (Direct Capital Cost(DCC)): کلیه هزینه های سرمایه ای لازم جهت توسعه، بهبود یا افزایش ضریب بازیافت مخزن، از جمله کلیه هزینه های مدیریتی، مهندسی، حفاری، احداث تمام تأسیسات روزمینی و زیرزمینی لازم برای قابل بهره برداری کردن میدان یا مخزن نظیر تأسیسات فرآوری، انتقال، تزریق، تأسیسات فرآیندی و جنبی و راه اندازی کلیه واحدها، هزینه انجام شده در مرحله اکتشاف در صورت تجاری بودن میدان و نیز انجام مرمت، بازسازی ها و نوسازی های لازم در میدان ها یا مخزن های در حال تولید.

ض - هزینه های غیرمستقیم (Indirect Cost(IDC)): کلیه هزینه هایی که به دولت، وزارتخانه ها و مؤسسات عمومی از جمله شهرداری ها از قبیل انواع مالیات ها، عوارض، گمرک و بیمه تأمین اجتماعی پرداخت می شود.

تبصره - پرداخت مالیات، عوارض و سایر پرداخت های قانونی بر عهده و از تکالیف طرف دوم قرارداد و به تبع آن، تسویه حساب با دستگاه های ذیصلاح نیز از تکالیف وی می باشد. این پرداخت ها بر پایه اعلام مراجع قانونی دریافت کننده عیناً به عنوان هزینه های غیرمستقیم پذیرفته شده و به ترتیب مقرر در این تصویب نامه، در وجه طرف دوم قرارداد بازپرداخت خواهد شد.

ط - هزینه تأمین مالی (Cost of Money(CoM)): هزینه های تأمین مالی طرف دوم قرارداد به میزان و شرایطی که در قرارداد تعیین می شود.

ظ - هزینه های بهره برداری (Operating Costs(Opex)): کلیه مبالغی که طرف دوم قرارداد طبق قرارداد، برای انجام عملیات بهره برداری و بر اساس شرایط مندرج در قرارداد و استانداردهای حسابداری هزینه می کند.

ع - دستمزد (Fee): رقمی که متناسب با هر بشکه تولید اضافی نفت خام (یا هر هزار فوت مکعب استاندارد اضافی گاز طبیعی همراه) از میدان ها یا مخزن های نفتی یا هر هزار فوت مکعب استاندارد تولید اضافی گاز از میدان ها یا مخزن های گازی و حسب مورد هر بشکه میعانات گازی اضافی، ناشی از عملیات طرف دوم قرارداد تعیین می شود.

غ - خط پایه تخلیه (Depletion Base Line): عبارت است از خط یا منحنی فرایند تخلیه میدان یا مخزن با منظور کردن تأسیسات موجود و در حالت عدم اجرای طرح های جدید بهبود یا افزایش ضریب بازیافت (EOR)، EGR، IOR & IGR که مورد پذیرش طرف های اول و دوم قرارداد قرار می گیرد و به عنوان خط پایه تخلیه در قرارداد تعریف می شود.

خط پایه مذکور باید به تأیید شورای عالی مهندسی مخازن نفت برسد. وظایف، ساختار، ترکیب و نحوه انتخاب اعضا و تصمیم گیری این شورا به پیشنهاد وزیر نفت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ف - نفت، گاز یا میعانات گازی اضافی (Incremental Oil: Gas & Condensate): میزان تولید نفت، گاز یا میعانات گازی از میدان یا مخزن کشف شده (Green Field) یا میزان نفت، گاز یا میعانات گازی تولید شده مازاد بر خط پایه تخلیه از میدان یا مخزن در حال تولید (Brown Field) موضوع قرارداد.

تبصره - در مواردی نظیر میدان ها یا مخزن های گازی در حال تولید و برای عملیات بهبود یا افزایش ضریب بازیافت حسب مورد میعانات گازی اضافی نسبت به خط پایه تخلیه می تواند مبنای محاسبه قرار گیرد.

ق - عملیات بهبود ضریب بازیافت (Improved Oil/Gas Recovery (IOR/IGR)) مجموعه ای از عملیات که منجر به نگهداشت سطح تولید یا بهبود ضریب بازیافت یا سرعت در بهره برداری (افزایش نرخ تخلیه) می گردد و می تواند در همه مراحل تولید در طول عمر میدان یا مخزن حسب مورد انجام شود (از قبیل مطالعات تکمیلی زمین شناسی، مهندسی نفت و مخازن، اجرای طرح های ژئوفیزیک و لرزه نگاری های سه یا چهار بعدی حسب نیاز، طراحی و اجرای پروژه هایی نظیر حفاری های جدید (infill Drilling)، به کارگیری فناوری های پیشرفته حفاری نظیر استفاده از حفاری های چندجانبه و هوشمند، فراآوری با گاز (Gas Lift) در میدان ها یا مخزن ها، ایجاد شکاف در مخزن (Fracturing)، استفاده از پمپ های درون چاهی، بهبود روش های حفاری و استفاده حداکثر از حفاری های افقی و نظایر آن).

ک - عملیات افزایش ضریب بازیافت :

- افزایش ضریب بازیافت نفت (Enhanced Oil Recovery) به کارگیری انواع فناوری های پیشرفته روز دنیا شامل مطالعات و طراحی روش های بهینه مهندسی مخازن و بهره برداری، به کارگیری انواع تزریق ها حسب نیاز میدان یا مخزن مانند تزریق گاز، آب، بخار، مواد شیمیایی، پلیمرها، تزریق CO₂ و نظایر آن، کاربرد فناوری های تکمیلی در هر مرحله حسب ضرورت و نظایر آن که منجر به افزایش ضریب بازیافت و صیانت از منابع نفت، گاز یا میعانات گازی در طول عمر میدان یا مخزن می گردد.

- افزایش ضریب بازیافت گاز (Enhanced Gas Recovery) به کارگیری انواع فناوری های پیشرفته روز دنیا که منجر به فشارافزایی یا تثبیت فشار مخزن یا میدان و همچنین حداکثر جابه جایی (Displacement) و در نتیجه افزایش ضریب بازیافت گاز از مخزن یا میدان می گردد.

گ - منطقه قراردادی (Contract Area): منطقه جغرافیایی با مختصات معین که در قرارداد برای انجام عملیات موضوع قرارداد تعیین می گردد.

ل - سقف باز هزینه های سرمایه ای (Open Capex): انعطاف پذیر بودن میزان هزینه های سرمایه ای نسبت به رفتار و واقعیت های میدان، تحولات واقعی بازار در چارچوب برنامه مالی عملیاتی سالانه تصویب شده و همچنین نیاز به سرمایه گذاری های ضروری بعدی جهت بهبود راندمان و بهره وری میدان.

م - برنامه مالی عملیاتی سالانه: برنامه ای که در چارچوب طرح های عملیاتی و اصلاحات و بازنگری های لازم ناشی از واقعیت های پروژه و رفتار واقعی میدان توسط طرف دوم قرارداد تهیه و به تصویب طرف اول قرارداد می رسد. تصویب این برنامه از سوی طرف اول قرارداد نهایی بوده و جهت اجرا به طرف دوم قرارداد ابلاغ می گردد. این برنامه شامل جزئیات هزینه ها و عملیات لازم سالانه برای توسعه و بهره برداری می باشد.

ماده ۱۵-۱ این ماده در فروردین ماه ۹۹ به شرح ذیل اصلاح شد و در تیرماه ۹۹ طبق مصوبه ۱۳۹۹/۴/۱۸ ماده ۱۵ را که در ذیل می‌آید؛ مجدداً لغو کرد! (جالب است) بنابراین اکنون ماده ۱۵ هیچ نکته‌ای ندارد و لغو شده است. ضمناً سایت‌ها و خبرگزاری‌ها به اشتباه درج کرده‌اند که کل مصوبه شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز لغو شده است^۲ اما اگر چون در دکتری از قوانین و مقررات نسخ شده نیز سوال می‌دهند؛ حداقل یکی دو بار ماده ۱۵ را مطالعه نمایید.

ماده (۱۵) اصلاحی شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز

(شماره ۴۶۸۸/ت/۵۷۵۵۳-هـ/۱۳۹۹/۱/۲۴)

ماده ۱۵- سایر قراردادهایی که حسب نیازها و ضرورت‌ها، توسط شرکت ملی نفت ایران برای اکتشاف یا توسعه، بهره‌برداری و یا نگهداشت تولید و یا دیگر عملیات نفتی که منجر به توسعه میدان‌ها/مخزن‌ها و یا افزایش/بهبود ضریب بازیافت از مخازن از جمله با شرکت‌های خدماتی نفتی (OSC) (مانند شرکت‌های حفاری) و یا پیمانکاران ساخت و نصب (EPCF/EPC/E&C) پیمانکاران عمومی (CG) و یا دیگر عرضه‌کنندگان کالاها و خدمات موردنیاز منعقد می‌شود، اعم از اینکه منابع لازم برای پرداخت/بازپرداخت طرح‌ها از محل منابع داخلی نقدی شرکت ملی نفت ایران یا تأمین مالی از جمله به اتکای منابع مذکور در ماده (۱۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور - مصوب ۱۳۹۴- و یا سایر منابع مجاز صورت بگیرد، کماکان تابع ساختار، شرایط عمومی و مقررات مربوط به خود می‌باشند.

تبصره - قراردادهای موضوع این ماده، مشمول مفاد بندهای (۳) و (۴) تصویب نامه شماره ۵۷۲۲۲/ت/۵۳۳۶۷-هـ مورخ ۱۳۹۵/۵/۱۶ و اصلاح بعدی آن موضوع تصویب نامه شماره ۶۹۹۷۵/ت/۵۳۴۲۱-هـ مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۰ نمی‌باشند.

ماده ۱۶- این تصویب نامه جایگزین تصویب نامه شماره ۱۰۴۰۸۹/ت/۵۲۴۴۵-هـ مورخ ۱۳۹۴/۸/۱۱ می‌شود.

معاون اول رئیس‌جمهور - اسحاق جهانگیری

۱ - متن ماده قبل از اصلاح اینچنین است:

ماده ۱۵- قراردادهایی مشمول مقررات این تصویب نامه می‌باشند که به طور مشخص مسئولیت عملکرد مخزن در دوره بهره‌برداری و به تبع آن بازپرداخت هزینه‌های طرف دوم قرارداد و پرداخت دستمزد و نسبت به قراردادهای بیع متقابل حق الزحمه به طرف دوم قرارداد منوط به میزان موفقیت وی در تولید نفت و گاز می‌شود. لذا قراردادهایی که حسب نیازها و ضرورت‌های عملیاتی توسط شرکت ملی نفت ایران برای اکتشاف، نگهداشت تولید و یا دیگر عملیات نفتی که منجر به توسعه میدان‌ها یا مخزن‌ها و یا افزایش بازیافت از مخازن با شرکت‌های خدماتی نفتی (OSC) (مانند شرکت‌های حفاری) و یا پیمانکاران ساخت و نصب (EPC/E&C) و دیگر عرضه‌کنندگان کالاها و خدمات موردنیاز منعقد می‌شود (اعم از این که پرداخت‌های به ایشان به صورت نقدی و یا همراه با تأمین مالی مانند قراردادهای مهندسی، تدارک کالا، ساخت، نصب و تأمین مالی (EPCF) باشد)، کماکان تابع مقررات مربوط به خود بوده و مشمول این تصویب نامه نمی‌باشند.

^۲ - به طور نمونه: به گزارش خبرآنلاین به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر هیئت دولت، هیئت وزیران در جلسه ۱۸ تیر ۱۳۹۹ به پیشنهاد وزارت نفت و معاونت حقوقی رییس‌جمهور تصویب‌نامه موضوع شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز را لغو کرد. این مصوبه برای اجرا به وزارتخانه‌های نفت و امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه کشور ابلاغ شد.

انتشارات عدلیه: با رجوع به متن مصوبه در سایت اطلاع‌رسانی هیئت دولت، متوجه می‌شویم که فقط مصوبه فروردین ماه که در مورد ماده ۱۵ است؛ لغو شده است نه کل مصوبه، بنابراین مراقب باشید برای آزمون یا مصاحبه اشتباه نکنید.

سوالات دکتری حقوق نفت و گاز

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۸- طبق مصوبه هیئت دولت راجع به شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت، کدام یک از ریسک‌های زیر، به پیمانکار منتقل نمی‌شود؟

- (۱) عدم کشف میدان یا مخزن تجاری
  - (۲) ناکافی بودن محصول میدان یا مخزن
  - (۳) عدم دستیابی به اهداف موردنظر در قرارداد
  - (۴) عدم کفایت میزان تولید تخصیص داده شده برای بازپرداخت هزینه‌های پرداخت نشده و یا دستمزد متعلقه در دوره تعیین شده قرارداد
- گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۷- در قراردادهای بیع متقابل و همچنین در قراردادهای جدید، طبق مصوبه هیئت دولت راجع به شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز (موسوم به IPC)، به ترتیب، چه کسی مسئولیت اخذ مفاصا حساب مالیاتی و بیمه تأمین اجتماعی را به عهده‌دارد؟

- (۱) پیمانکار - طرف دوم قرارداد
  - (۲) پیمانکار - هنوز مسئله روشن نیست.
  - (۳) کارفرما - پیمانکار یا طرف دوم قرارداد
  - (۴) پیمانکار یا طرف دوم قرارداد - پیمانکار یا طرف دوم قرارداد
- گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۶- طبق مصوبه هیئت دولت در خصوص قراردادهای جدید نفتی، هزینه تأمین مالی (cost of money) شامل کدام مورد است؟

- (۱) کلیه هزینه‌ها اعم از سرمایه‌ای، غیر سرمایه‌ای و بهره برداری
  - (۲) مطابق مفاد پیش‌بینی شده در قرارداد
  - (۳) هزینه‌های سرمایه‌ای و غیر سرمایه‌ای
  - (۴) تنها هزینه‌های سرمایه‌ای
- گزینه ۲ صحیح است.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۸- طبق مقررات جاری کشور، کلیات قراردادهای مهم نفتی شامل قیمت، مدت و اعمال شرایط عمومی، باید به تأیید کدام یک از موارد زیر برسد؟

- (۱) وزیر نفت و شورای اقتصاد
  - (۲) وزیر نفت و کمیته تطبیق قوانین
  - (۳) وزیر نفت، که عدم اعلام نظر از طرف وزیر نفت ظرف مدت بیست روز، به منزله موافقت است.
  - (۴) شورای اقتصاد، که عدم اعلام نظر از طرف شورای اقتصاد ظرف مدت سی روز، به منزله موافقت است.
- گزینه ۳ صحیح است.

و

و

و

و

قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸ به همراه نظریات تفسیری

(اصول مرتبط با آزمون و مصاحبه دکتری حقوق نفت و گاز)

***

گوشزد: بر اساس سابقه، در آزمون دکتری نفت و گاز یا مصاحبه دکتری، اصول ۴، ۴۴، ۴۵، ۴۸، ۷۷، ۸۱، ۸۵، ۱۲۳، ۱۲۵ و ۱۳۸ بسیار مهم است. بقیه اصول جنبه فرعی دارد و اگر فرصت و زمان کافی دارید؛ مطالعه نمایید.

ضرورت ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر موازین اسلامی

اصل ۴- کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهاء شورای نگهبان است.

نکته حکومت ایران بر پایه جمهوری اسلامی است. جمهوریت نشانه این است که از نظر شکلی، حکومت مبتنی بر دموکراسی، انتخابات و مشارکت عمومی است. اما اسلامیت به معنای این است که همه قوانین و مقرراتی که در کشور مورد تصویب قرار می گیرد باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل همانطور که ذکر شده، اطلاق دارد و شامل همه قوانین و مقررات و حتی خود قانون اساسی می شود؛ اما نکته مهم دیگر این است که نظارت بر تطبیق یا عدم تطبیق مقررات و قوانین با شرع بر عهده فقهای (چون تطبیق قوانین با موازین اسلامی جزو وظایف فقهای شورای نگهبان است و نه حقوقدانان بنابراین فقط توسط ۶ فقیه شورای نگهبان این موضوع مورد تطبیق قرار می گیرد). شورای نگهبان^۱ است. (که در اصول ۹۴ به بعد وظایف شورای نگهبان که متشکل از ۶ فقیه و ۶ حقوقدان بوده شرح داده شده است)

نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص اصل چهارم قانون اساسی: «مستفاد از اصل چهارم قانون اساسی این است که به طور اطلاق کلیه قوانین و مقررات در تمام زمینه‌ها باید مطابق موازین اسلامی باشد و تشخیص این امر بعهدہ فقهای شورای نگهبان است، بنابراین قوانین و مقرراتی را که در مراجع قضائی اجراء می‌گردد و شورای عالی قضائی آنها را مخالف موازین اسلامی می‌داند، جهت بررسی و تشخیص مطابقت یا مخالفت با موازین اسلامی برای فقهاء شورای نگهبان ارسال دارید.»^۲

سوال دکتری سال ۹۸: با توجه به نظر شورای نگهبان، در خصوص نظارت شورای نگهبان بر لوایح قانونی مصوب شورای انقلاب، کدام مورد صحیح است؟

(۱) عدم صلاحیت نظارت بر مصوبات خلاف شرع

(۲) عدم صلاحیت نظارت بر مصوبات خلاف قانون اساسی

(۳) صلاحیت نظارت بر مصوبات خلاف قانون اساسی، در مواردی که از سوی رئیس جمهوری ارجاع داده شود.

(۴) صلاحیت نظارت بر مصوبات خلاف شرع و قانون اساسی، در مواردی که از سوی رئیس جمهوری ارجاع داده شود.

پاسخ تشریحی: در قانون اساسی تکلیف این موضوع روشن نشده است. با این وجود، اصل نظارت شامل قوانین پیش از و بعد از انقلاب نیز خواهد شد؛ زیرا احتمال وجود قانون خلاف شرع در مجموعه قوانین پیش از انقلاب، منتفی نیست. از سوی دیگر، با توجه به اصل ۴ قانون اساسی، قوانین غیر منطبق با موازین شرعی در جمهوری اسلامی ایران اعتباری ندارد. با توجه به این که هیچ مرجع دیگری غیر از شورای نگهبان برای تطبیق قوانین با شرع در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران وجود ندارد، بنابراین، اصل نظارت شرعی شورای نگهبان شامل قوانین پیش از انقلاب نیز خواهد شد. شورای نگهبان در یک نظریه تفسیری، خود را برای بررسی قوانین پیش از انقلاب، صالح دانسته و در پاسخ به استفسار شورای عالی قضایی مقرر داشته است: «مستفاد از اصل چهارم قانون اساسی این است که به طور اطلاق، کلیه

^۱ - شورای نگهبان در حقوق عمومی به د/درس حقوق اساسی معروف است. این شورا الگو برداری از سیستم شورای قانون اساسی فرانسه است که در زمان انقلاب فرانسه توسط امانوئل سی یس اشاره شد. بعد از کارکرد خوب شورای قانون اساسی فرانسه، کشورهای مختلف و از جمله ایران از قانون اساسی فرانسه الگو برداری کردند؛ منتها در کشورمان شورای نگهبان دو وظیفه اصلی در بحث تطبیق دارد: تطبیق با قانون اساسی - تطبیق با شرع / حال دلیل نامگذاری شورای نگهبان چیست؟ برای اینکه نگهبان قانون اساسی و شرع است.

^۲ - **نکته حقوق اداری:** آیا قضات دیوان نیز تکلیف به ارسال مصوبه‌ها به فقهای شورای نگهبان را دارند؟ قضات دیوان عدالت اداری و همچنین هیات‌های تخصصی دیوان عدالت اداری مکلفند قبل از بررسی مصوبه‌ای اگر آن مصوبه برخلاف مبانی فقهی و شرعی بودن آن را ابتدا برای شورا ارسال دارند که بعد از اظهار نظر فقهای شورا نسبت به آن مصوبه رای خواهند داد.

قوانین و مقررات در تمام زمینه‌ها باید مطابق با موازین اسلام باشد و تشخیص این امر به عهده فقهای شورای نگهبان است

«...»

*گزینه ۲ صحیح است.

و
و
و
و

امضای عهدنامه‌ها و مقاله‌نامه‌ها و موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران پس از تصویب مجلس توسط رئیس جمهور یا نماینده وی

اصل ۱۲۵- امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولت‌ها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس جمهور یا نماینده قانونی او است.^۱

نظر تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۰: آیا منظور از "تصویب" مندرج در اصل ۱۲۵ "تصویب" مقدم بر انجام قرارداد است یا تصویب مؤخر از انعقاد قرارداد؟ «موضوع اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی واحد است و تصویب مجلس شورای اسلامی که به قرارداد رسمیت می‌دهد مؤخر از انعقاد قرارداد انجام می‌شود.»

نظر تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۲: نظر به اینکه عقد قرارداد از طرف نیروی دریائی با کشورهای دوست (تأیید شده از نظر سیاست خارجی) در زمینه تعمیرات یگانهای شناور و یا احتمالاً خرید بعضی از دستگاهها و یا قطعات می‌تواند جزو اقدامات معمول و مورد نیاز بوده و اجرای این برنامه از نظر زمانی حائز اهمیت می‌باشد مستدعی است مقرر فرمائید اصل ۱۲۵ قانون اساسی تفسیر تا در صورت امکان در هر مرحله‌ای این نیرو مجبور نباشد وقت زیادی را برای اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی در آمادگی رزمی از دست بدهد بدیهی است در صورت نیاز نداجا به عقد قراردادهای کلی در سطح دولت‌ها (مثلاً خریدهای اقلام عمده دفاعی در سطوح بالا)، مراتب از تصویب مجلس خواهد گذشت. «چون ارسال نامه درخواست کار چنانکه در صورت جلسه ارسالی مرقوم است متضمن قرارداد و تعهدی نیست مشمول اصل ۱۲۵ قانون اساسی نمی‌باشد و نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد.»

نظر تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۳: آیا قراردادهایی که برای انجام معامله بین وزارتخانه، سازمان تابعه و یا شرکت دولتی ایران از یک طرف، با شرکت و مؤسسات دولتی خارجی از طرف دیگر منعقد می‌شود، قرارداد بین‌المللی محسوب و مشمول اصل فوق‌الذکر می‌باشد؟ موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح گردید و نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«اصل ۷۷ قانون اساسی با توجه به اصل ۱۲۵ از قراردادهایی که برای انجام معامله بین وزارتخانه‌ها و سایر سازمانهای دولتی ایران و شرکتهای خارجی دولتی که دارای شخصیت حقوقی باشند منعقد می‌گردد منصرف است و موارد خاص این گونه قراردادها در صورتی که ضوابط کلی آن به موجب قانون عادی تعیین شده باشد نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد ولی قانون عادی می‌تواند انعقاد بخشی از این قراردادها را نیز به طور موردی موکول به تصویب مجلس شورای اسلامی بنماید.»

نظر تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۳: عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولت‌ها و همچنین پیمانهای مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی مصوب مجلس شورای اسلامی برای ابلاغ به دولت به امضای «رئیس جمهور» می‌رسد (مفاد اصل ۱۲۳ قانون اساسی)، آیا مراد از «امضاء عهد نامه‌ها و به وسیله رئیس جمهوری یا نماینده قانونی او» که در اصل ۱۲۵ به آن تصریح شده، همان است که فوقاً بدان اشاره شد؟ «مستفاد از اصل ۱۲۵ قانون اساسی این است که امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها و با امضای رئیس جمهور یا نماینده قانونی او است و سند قرارداد با امضای رئیس جمهوری یا نماینده قانونی او رسمیت خواهد یافت.»

نظر تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۶: لوایحی در خصوص الحاق ایران به سازمانها و مجامع بین‌المللی از قبیل بانک توسعه اسلامی در مجلس مطرح می‌شود در اینکه این گونه موارد از مصادیق عهدنامه‌ها، موافقتنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها و قراردادهای بین‌المللی مذکور در اصل ۷۷ می‌باشد یا نمی‌باشد؟ «با توجه به اینکه بر الحاقهای مورد سؤال علیه طرفی که ملحق می‌شود نتیجتاً آثار موارد مذکور در اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی مرتب می‌شود، در حکم موافقتنامه است و باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.»

^۱ - رئیس جمهور در مقام ریاست قوه مجریه موظف به امضای قانون قرارداد بین‌المللی است. پس از تصویب مجلس در مقام اعمال حاکمیت و اقتدار ملی بعنوان طرف متعاقد اصل قرارداد بین‌المللی را امضا می‌نماید ابتکار انعقاد با قوه مجریه است نه مقننه و تصویب آن توسط مجلس شورای اسلامی در مقام نظارت استصوابی می‌باشد.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۴- اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به ترتیب مقرر می‌دارد: «عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد» و «امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است». کدام مورد، در خصوص قراردادهای بیع متقابل نفتی ایران، صحیح است؟

- (۱) مشمول اصل ۷۷ است.
 (۲) مشمول اصل ۱۲۵ است.
 (۳) مشمول اصول ۷۷ و ۱۲۵ است.
 (۴) مشمول هیچ‌یک از اصول ۷۷ و ۱۲۵ نیست.
 *گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری حقوق عمومی سال ۹۹: به موجب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رئیس‌جمهور انجام کدام وظیفه قانونی خود را می‌تواند به نماینده قانونی خود واگذار نماید؟

- (۱) امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی
 (۲) امضای مصوبات مجلس یا نتیجه همه‌پرسی
 (۳) امضای استوارنامه سفیران
 (۴) اعطای نشان‌های دولتی

گزینه ۱ صحیح است. مطابق اصل ۱۲۵ قانون اساسی، امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها پس از تصویب مجلس شورای اسلامی، با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی (پس این اختیار قابل واگذاری می‌باشد) اوست. اختیاراتی که در سایر گزینه‌ها (۴/۳/۲) اشاره شده، مربوط به وظایف خاص و غیرقابل واگذاری رئیس‌جمهور می‌باشد.
 *گزینه ۱ صحیح می‌باشد.

سوال کارشناسی ارشد حقوق عمومی سال ۷۹: در مورد رسمیت معاهدات بین‌المللی:

- (۱) امضای معاهدات بین‌المللی پس از تصویب مجلس با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی اوست.
 (۲) تصویب معاهدات بین‌المللی مؤخر بر امضای نهایی طرفین است.
 (۳) رسمیت معاهدات ساده یا معاهدات رسمی از نظر تصویب مجلس متفاوت است.
 (۴) معاهدات ساده نیازی به تصویب مجلس ندارد و امضای رئیس‌جمهور کافی است.

پاسخ تشریحی: اعتبار بین‌المللی قراردادهای وقتی محقق می‌شود که به امضای سران کشورهای طرف قرارداد برسد. در نظام‌های جمهوری، رؤسای جمهور به دلیل آنکه منتخب مردم هستند در مقام مظهر حاکمیت ملی، قرارداد بین‌المللی را امضاء می‌نمایند. این امر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل یکصد و بیست و پنجم مورد تأکید قرار گرفته است. مطابق قانون اساسی امضای معاهدات بین‌المللی پس از تصویب مجلس با رئیس‌جمهور و نماینده قانونی او است.
 *گزینه ۱ صحیح می‌باشد.

سوال دکتری حقوق عمومی سال ۹۷: با توجه به نظرات شورای نگهبان، کدام مورد در خصوص معاهدات بین‌المللی صحیح است؟

- (۱) قراردادهایی که یک طرف آن شرکت دولتی و طرف دیگر، شرکت خصوصی خارجی است، قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود.
 (۲) یادداشت تفاهم، اعم از اینکه ایجاد تعهد کند یا نکند، باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.
 (۳) فسخ قراردادهای بین‌المللی، نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی دارد.
 (۴) اقاله قراردادهای بین‌المللی، نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی دارد.

پاسخ تشریحی: براساس نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص همین موضوع: «قراردادهایی که یکطرف آن وزارتخانه یا مؤسسه یا شرکت دولتی و طرف دیگر قرارداد شرکت خصوصی خارجی می‌باشد قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد»
 *گزینه ۱ صحیح است.

و
و
و

سوالات دکتری حقوق نفت و گاز

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۴- اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به ترتیب مقرر می‌دارد: «عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد» و «امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است». کدام مورد، در خصوص قراردادهای بیع متقابل نفتی ایران، صحیح است؟

- (۱) مشمول اصل ۷۷ است.
 (۲) مشمول اصل ۱۲۵ است.
 (۳) مشمول اصول ۷۷ و ۱۲۵ است.
 (۴) مشمول هیچ‌یک از اصول ۷۷ و ۱۲۵ نیست.
 گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری حقوق نفت و گاز سال ۹۹- کدام یک از عبارات زیر در مورد مخازن نفت و گاز در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران صحیح و کامل‌تر است؟

- (۱) در قانون اساسی مخازن نفت و گاز صراحتاً جزء انتقال قلمداد شده است.
 (۲) در قانون اساسی مخازن نفت و گاز صراحتاً ذکر نشده ولی معادن به صراحت جزء انتقال قلمداد شده است.
 (۳) در قانون اساسی مخازن نفت و گاز صراحتاً جزء معادن ذکر شده و معادن نیز جزء انتقال دسته‌بندی شده است.
 (۴) در قانون اساسی مخازن نفت و گاز صراحتاً ذکر نشده ولی معادن جزء انتقال و ثروت‌های عمومی دسته‌بندی شده است.
 گزینه ۴ صحیح است.

سوال شبیه‌ساز: آیا شرکت‌های خارجی طرف دستگاه‌های دولتی ایران می‌توانند جهت انجام امور قانونی و فعالیتی‌های خود در حدود قراردادهای منعقد در ایران به ثبت رسند؟

- (۱) بر اساس اصل ۸۱ قانون اساسی مطلقاً ممنوع است
 (۲) بر اساس نظریه تفسیری شورای نگهبان، این امر با اصل ۸۱ قانون اساسی مغایرتی ندارد.
 (۳) می‌توانند مطابق ماده ۳ قانون ثبت شرکت‌ها به ثبت شعب خود در ایران مبادرت نمایند.
 (۴) گزینه ۲ و ۳ صحیح است.
 گزینه ۴ صحیح است. برای پاسخ می‌توان به نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص اصل ۸۱ قانون اساسی استناد جست.

بخش سوم:

ضمایم

قانون مدنی

گوشزد: فقط بخش‌هایی که مرتبط با آزمون دکتری نفت و گاز یا مصاحبه دکتری است؛ مورد اشاره قرار گرفته است. نکات توضیحی در صورت لزوم در پاورقی‌ها مورد اشاره قرار گرفته است.

باب اول: در عقود و تعهدات بطور کلی

ماده ۱۸۳ - عقد عبارت است از اینکه یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نمایند و مورد قبول آنها باشد.^۱

فصل اول: در اقسام عقود و معاملات

ماده ۱۸۴ - عقود و معاملات به اقسام ذیل منقسم می‌شوند: لازم، جایز، خیاری، منجز و معلق.

ماده ۱۸۵ - عقد لازم آن است که هیچیک از طرفین معامله، حق فسخ آن را نداشته باشد مگر در موارد معینه.

ماده ۱۸۶ - عقد جایز آن است که هر یک از طرفین بتواند هر وقتی بخواهد آنرا فسخ کند.

ماده ۱۸۷ - عقد ممکن است نسبت به یک طرف لازم باشد و نسبت به طرف دیگر جایز.^۲

ماده ۱۸۸ - عقد خیاری آن است که برای طرفین یا یکی از آنها یا برای ثالثی اختیار فسخ باشد.^۳

ماده ۱۸۹ - عقد منجز آن است که تاثیر آن بر حسب انشاء، موقوف به امر دیگری نباشد والا معلق خواهد بود.^۴

فصل دوم: در شرایط اساسی برای صحت معامله

ماده ۱۹۰ - برای صحت هر معامله شرایط ذیل اساسی است:

۱ - قصد طرفین و رضای آنها؛

۲ - اهلیت طرفین؛

۳ - موضوع معین که مورد معامله باشد؛

۴ - مشروعیت جهت معامله.

مبحث اول: در قصد طرفین و رضای آنها

ماده ۱۹۱ - عقد محقق می‌شود به قصد انشاء به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند.

ماده ۱۹۲ - در مواردی که برای طرفین یا یکی از آنها تلفظ ممکن نباشد، اشاره که مبین قصد و رضا باشد کافی است.

ماده ۱۹۳ - انشاء معامله ممکن است به وسیله عملی که مبین قصد و رضا باشد مثل قبض و اقباض حاصل گردد مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد.

ماده ۱۹۴ - الفاظ و اشارات و اعمال دیگر که متعاملین به وسیله آن، انشاء معامله می‌نمایند باید موافق باشد بنحوی که احد طرفین، همان عقدی را قبول کند که طرف دیگر قصد انشاء آن را داشته است و الا معامله باطل خواهد بود.

^۱ - **نکته:** تعریف این ماده فقط **تعریف عقد عهده** است و شامل عقد تملیکی و اذنی نمی‌شود. به دلیل اینکه ماده ۱۸۳ گفته یک طرف تعهد کند و طرف دیگر قبول کند؛ این عقد **مجانی** گفته می‌شود و شامل **عقد معوض** نمی‌شود. پس تعریف ماده ۱۸۳ قانون مدنی از عقد **فقط شامل عقد عهده مجانی** می‌شود.

^۲ - **نکته:** منظور از جایز بودن عقد نسبت به یک طرف، قابل فسخ بوده عقد از سوی او است؛ نه به این معنا که عقد به واسطه فوت یا حجر او منفسخ شود؛ به عنوان نمونه مرتهن می‌تواند عقد رهن را فسخ کند اما فوت او، موجب انفساخ عقد نیست.

^۳ - **نکته:** برخلاف ظاهر ماده ۱۸۸ قانون مدنی، عقدی که در آن خیار عیب یا خیار غبن یا... باشد عقد خیاری محسوب نمی‌شود؛ زیرا منبع ایجاد این خیار، قانون است (ماده ۳۹۶ قانون مدنی) نه قرارداد، در واقع حق فسخ در عقد خیاری، مستند به توافق طرفین است و تحقق آن شرط دیگری نیاز ندارد.

^۴ = **نکته:** فقها می‌گویند عقد معلق باطل است؛ یعنی یکی از شرایط صحت عقد منجز بودن (تنجیز) آن است؛ اما این نظر در قانون مدنی پذیرفته نشده است. (ماده ۱۸۹ قانون مدنی).

- ماده ۱۹۵** - اگر کسی در حال مستی یا بیهوشی یا در خواب معامله نماید آن معامله به واسطه فقدان قصد باطل است.
- ماده ۱۹۶** - کسی که معامله می کند آن معامله برای خود آن شخص محسوب است مگر اینکه در موقع عقد، خلاف آن را تصریح نماید یا بعد، خلاف آن ثابت شود معذک ممکن است در ضمن معامله که شخص برای خود می کند تعهدی هم به نفع شخص ثالثی بنماید.
- ماده ۱۹۷** - در صورتی که ثمن یا مضمن معامله، عین متعلق به غیر باشد، آن معامله برای صاحب عین خواهد بود.^۱
- ماده ۱۹۸** - ممکن است طرفین یا یکی از آنها به وکالت از غیر اقدام بنماید و نیز ممکن است که یک نفر بوکالت از طرف متعاملین، این اقدام را بعمل آورد.
- ماده ۱۹۹** - رضای حاصل در نتیجه اشتباه یا اکراه، موجب نفوذ معامله نیست.
- ماده ۲۰۰** - اشتباه وقتی موجب عدم نفوذ معامله است که مربوط به خود موضوع معامله باشد.^۲
- ماده ۲۰۱** - اشتباه در شخص طرف، به صحت معامله خللی وارد نمی آورد مگر در مواردی که شخصیت طرف، علت عمده عقد بوده باشد.^۳
- ماده ۲۰۲** - اکراه به اعمالی حاصل می شود که موثر در شخص با شعوری بوده و او را نسبت به جان یا مال یا آبروی خود تهدید کند بنحوی که عادتاً قابل تحمل نباشد. در مورد اعمال اکراه آمیز سن و شخصیت و اخلاق و مرد یا زن بودن شخص باید در نظر گرفته شود.
- ماده ۲۰۳** - اکراه موجب عدم نفوذ معامله است اگرچه از طرف شخص خارجی غیر از متعاملین واقع شود.
- ماده ۲۰۴** - تهدید طرف معامله در نفس یا جان یا آبروی اقوام نزدیک او از قبیل زوج و زوجه و آباء و اولاد موجب اکراه است. در مورد این ماده تشخیص نزدیکی درجه برای موثر بودن اکراه بسته به نظر عرف است.
- ماده ۲۰۵** - هرگاه شخصی که تهدید شده است بداند که تهدیدکننده نمی تواند تهدید خود را به موقع اجرا گذارد و یا خود شخص مزبور قادر باشد بر اینکه بدون مشقت، اکراه را از خود دفع کند و معامله را واقع نسازد آن شخص، مکره محسوب نمی شود.
- ماده ۲۰۶** - اگر کسی در نتیجه اضطرار، اقدام به معامله کند مکره محسوب نشده و معامله اضطراری معتبر خواهد بود.^۴

۱ - **معامله برای خود (فضول):** مثل اینکه فضول روی مال غیر معامله می کند برای خودش که هم می تواند سوء نیت داشته باشد و هم می تواند سوء نیت نداشته باشد. مثلاً دزد مال غیر را برای خودش فروخته که سوء نیت دارد و مثال دیگر کسی که اشتباه می کند و به اشتباه مال غیر را برای خودش می فروشد و فکر می کند مال خودش است. بعضی گفته اند معامله برای خود باطل است و برای غیر غیر نافذ است. اما ماده ۱۹۷ قانون مدنی، این نظر را رد کرده یعنی خواسته است بگوید که معامله برای خود هم غیر نافذ است یعنی چه برای خود و چه برای غیر، غیر نافذ است.

۲ - **خود موضوع معامله:** عبارت است از وصف اساسی مورد معامله که طرف به خاطر آن وصف، معامله می کند. اگر طرف می دانست آن وصف وجود ندارد هرگز معامله نمی کرد. ماده ۲۰۰ قانون مدنی گفته اشتباه در خود موضوع معامله غیر نافذ است؛ اما غلط است. اشتباه در خود موضوع معامله باطل است. به ویژه در جایی که اشتباه در صورت نوعی و متعلق خارجی قصد است.

۳ - **اشتباه در شخص طرف (جائی که شخصیت مهم است):** در بعضی از عقود شخصیت مهم است (نکاح، عقود مجانی) در این عقود اگر اشتباهی در شخص طرف رخ بدهد عقد باطل است. ماده ۲۰۱ که بدتر از ماده ۲۰۰ است. ماده ۲۰۱ گفته در مواردی که شخصیت مهم است؛ اشتباه در شخص طرف به صحت معامله خلل می رساند که معلوم نیست معامله باطل است یا غیر نافذ

نکته: اشتباه در شخص طرف جایی که شخصیت مهم نیست: در بعضی از عقود مثل بیع شخصیت مهم نیست که اشتباه در این مورد ایرادی ندارد یعنی نه عقد باطل است و نه قابل فسخ

۴ - اضطرار با اکراه متفاوت است. در اکراه ۲ شرط لازم است:

۱ - تهدید از خارج باشد.

ماده ۲۰۷ - ملزم شدن شخص به انشاء معامله به حکم مقامات صالحه قانونی، اکراه محسوب نمی‌شود.

ماده ۲۰۸ - مجرد خوف از کسی بدون آن که از طرف آن کس، تهدیدی شده باشد اکراه محسوب نمی‌شود.^۱

و

و

و

و

۲- هدف از تهدید انعقاد معامله باشد.

اما در اضطرار یکی از این دو شرط را ندارد یعنی اگر یکی از این دو شرط را نداشته باشد اضطرار است که اضطرار دو حالت دارد یا شرط اول وجود ندارد یا شرط دوم وجود ندارد.

حالت اول: تهدید از خارج نیست (یعنی شرط اول وجود ندارد) شرط درونی است مثل بیماری و گرسنگی. یک نفر بیمار می‌شود و ناچاراً مالش را می‌فروشد که اضطرار است.

حالت دوم: تهدید از خارج است اما هدف انعقاد معامله نیست (شرط دوم وجود ندارد) مثلاً یک نفر دیگری را تهدید می‌کند و می‌گوید اگر یک میلیون ندهی می‌کشم که شخص می‌رود ماشینش را می‌فروشد. در این حالت تهدید از خارج است اما هدف انعقاد معامله نیست که باز اضطرار است. (ماده ۲۰۶ قانون مدنی)^۴ اکثر معاملات مردم اضطراری است.

۱ - **نکته:** صرف ترس (خوف) اکراه نیست و باطل نمی‌باشد؛ مثلاً اگر کسی از پدرش حساب می‌برد و می‌ترسد. باید برای اکراه تهدید صورت بگیرد.

اصطلاحات و قواعد اینکوترمز ۲۰۲۰

اتاق بازرگانی بین المللی (ICC) مجموعه‌ای از قواعد رسمی را با عنوان اصطلاحات بین المللی بازرگانی یا اینکوترمز (Incoterms) را به منظور تسهیل تجارت در سرتاسر جهان، جهت منتشر نموده است. این مجموعه به طور رسمی به عنوان اصطلاحات تجاری بین المللی شناخته می‌شود.

منشا اینکوترمز:

اختلاف در روش های تجاری و تفاسیر متفاوت بازرگانان از قوانین موجود، ضرورت ارائه مجموعه قواعدی را که مرضی الطرفین باشد، بیش از پیش آشکار ساخت. این قواعد باید ساده و قابل فهم می بود تا از بروز هر گونه سوتفاهم و دعوی قضایی اجتناب می شد. تاریخچه اینکوترمز به سال ۱۹۳۶ بر می گردد. از آن زمان، اینکوترمز به استاندارد نظام مند در سطح جهان تغییر یافته است. اصطلاحات اینکوترمز هر ده سال یکبار بروزرسانی می شود.

اینکوترمز ۲۰۲۰ از ابتدای ژانویه ۲۰۲۰ به مرحله اجرا در آمد و شامل ۱۱ اصطلاح است.

مشهود ترین تغییر در اصلاح نام DAT به DAP رقم خورد.

مهمترین تغییر در اصطلاح FCA به چشم می خورد. در این گروه، شرکت حمل به درخواست خریدار برنامه ای برای فروشنده صادر می کند که به مثابه اعلامیه بارگیری است. این تغییر عمدتاً برای سهولت در قراردادهایی است که در قالب اعتبار اسنادی معامله می شود. در اصطلاح CIP، فروشنده باید نسبت به بیمه کالا با پوشش بیمه ای شرایط A - حداقل ۱۱۰٪ ارزش کالا - اقدام نماید. در اصطلاح CIF، شرایط بیمه تغییر نکرده است.

در اینکوترمز ۲۰۲۰، فروشنده می تواند در صورت توافق و در قالب قرارداد فروش از وسیله نقلیه خود برای حمل کالا استفاده کند.

در اینکوترمز ۲۰۲۰، مقررات امنیتی به شکل ویژه ای بر واردات و صادرات اعمال می شود و مسئولیت هر یک از طرفین قرارداد در قبال این مقررات نیز مشخص شده است.

قواعد قابل استفاده در شیوه های مختلف حمل و نقل

EXW - تحویل کالا به خریدار در محل کار فروشنده

فروشنده با تحویل کالا در محل کار خود با مکان تعیین شده در مبدا، مسئولیت خود را به اتمام می رساند و کلیه هزینه ها و ریسک به خریدار منتقل می شود. فروشنده در قبال بارگیری و ترخیص کالا در مبدا هیچ تعهدی ندارد.

FCA - تحویل کالا در محل مقرر به حمل کننده

فروشنده کالا را در محل کار خود یا مکان تعیین شده به خریدار تحویل می دهد. در اینجا، فروشنده باید کالا را در وسیله نقلیه ای که از سوی خریدار اعزام شده است بارگیری نماید. ترخیص کالا در مبدا و اخذ مجوزها و گواهی های امنیتی جهت صادرات بر عهده فروشنده است. با بارگیری کالا در وسیله نقلیه آورنده، ریسک از فروشنده به خریدار منتقل می شود.

در اینکوترمز ۲۰۲۰، اصطلاح FCA شاهد مهمترین تغییر در ویرایش جدید بوده است. در ادوار گذشته، بارگیری کالا در وسیله نقلیه آورنده بر عهده فروشنده بود که گاهی ممکن بود وسیله نقلیه مورد نظر برای ترانزیت بین المللی کالا به مقصد نباشد و این آغاز چالشی بود برای معاملاتی که در قالب اعتبار اسنادی انجام می شد. زیرا فروشنده برای دریافت پول خود باید برنامه ای به بانک ارایه می داد که حاکی از بارگیری کالا جهت صادرات به مقصد بود. بدیهی است شرکت حمل و نقل بین المللی از صدور چنین برنامه ای خودداری می کرد زیرا کالا را مستقیماً از فروشنده دریافت نکرده بود. اما در اینکوترمز ۲۰۲۰ و در قالب اصطلاح FCA فروشنده می تواند از حمل کننده بین المللی بخواهد که برنامه مورد نظر را صادر نماید.

CPT - هزینه و کرایه حمل تا مقصد

فروشنده کالا را جهت صادرات ترخیص می کند و آن را در محل مقرر به حمل کننده یا شخص تعیین شده از سوی خریدار تحویل می دهد. در اینجا، ریسک (مسئولیت) از فروشنده به خریدار منتقل می شود. فروشنده باید هزینه حمل تا مقصد را پرداخت نماید اما در قبال بیمه باربری تعهدی ندارد.

CIP - پرداخت کرایه حمل و بیمه کالا تا مقصد

فروشنده کالا را جهت صادرات ترخیص می کند و آن را در محل مقرر به حمل کننده یا شخص تعیین شده از سوی خریدار تحویل می دهد. در اینجا، ریسک (مسئولیت) از فروشنده به خریدار منتقل می شود. هزینه کرایه حمل و بیمه باربری تا مقصد بر عهده فروشنده است. در اینکوترمز ۲۰۲۰، فروشنده باید نسبت به بیمه کالا با پوشش بیمه ای شرایط (A) - حداقل ۱۱۰ درصد ارزش فاکتور - اقدام نماید.

DAP – تحویل کالا در محل مقرر در مقصد

فروشنده کالا را جهت صادرات ترخیص می کند و کلیه هزینه ها و مسئولیت ها را تا تحویل کالا در محل مقرر در مقصد بر عهده می گیرد. فروشنده در قبال تخلیه کالا در مقصد تعهدی ندارد. ترخیص کالا در مقصد بر عهده خریدار است.

DPU – تحویل و تخلیه کالا در مقصد

در اینکوترمز ۲۰۱۰، برای این منظور از اصطلاح DAT استفاده می شد. اما در اینکوترمز ۲۰۲۰، اصطلاح DPU جایگزین آن شد. هدف از این تغییر آن بود که محل تحویل و تخلیه کالا در مقصد صرفاً به پایانه ها محدود نشود. از این اصطلاح اغلب برای خرده بارها استفاده می شود و وسیله نقلیه آورنده، حامل کالا برای گیرندگان متعددی است. فروشنده کالا را جهت صادرات ترخیص کرده، کلیه هزینه ها و مسئولیت تحویل و تخلیه کالا در مقصد را تقبل می کند. ترخیص کالا در مقصد بر عهده خریدار است.

DDP – تحویل کالا در محل مقرر در مقصد با ترخیص و پرداخت حقوق گمرکی

در این اصطلاح، کلیه هزینه ها و مسئولیت ها تا تحویل کالا در مقصد بر عهده فروشنده است. خریدار در قبال ترخیص و تخلیه کالا در مقصد تعهدی ندارد.

FAS – تحویل کالا در کنار کشتی

فروشنده کالا را برای صادرات ترخیص می کند و آن را در کنار کشتی به خریدار تحویل می دهد. در این نقطه، هزینه ها و ریسک به خریدار منتقل می شود.

FOB – تحویل کالا روی عرشه کشتی

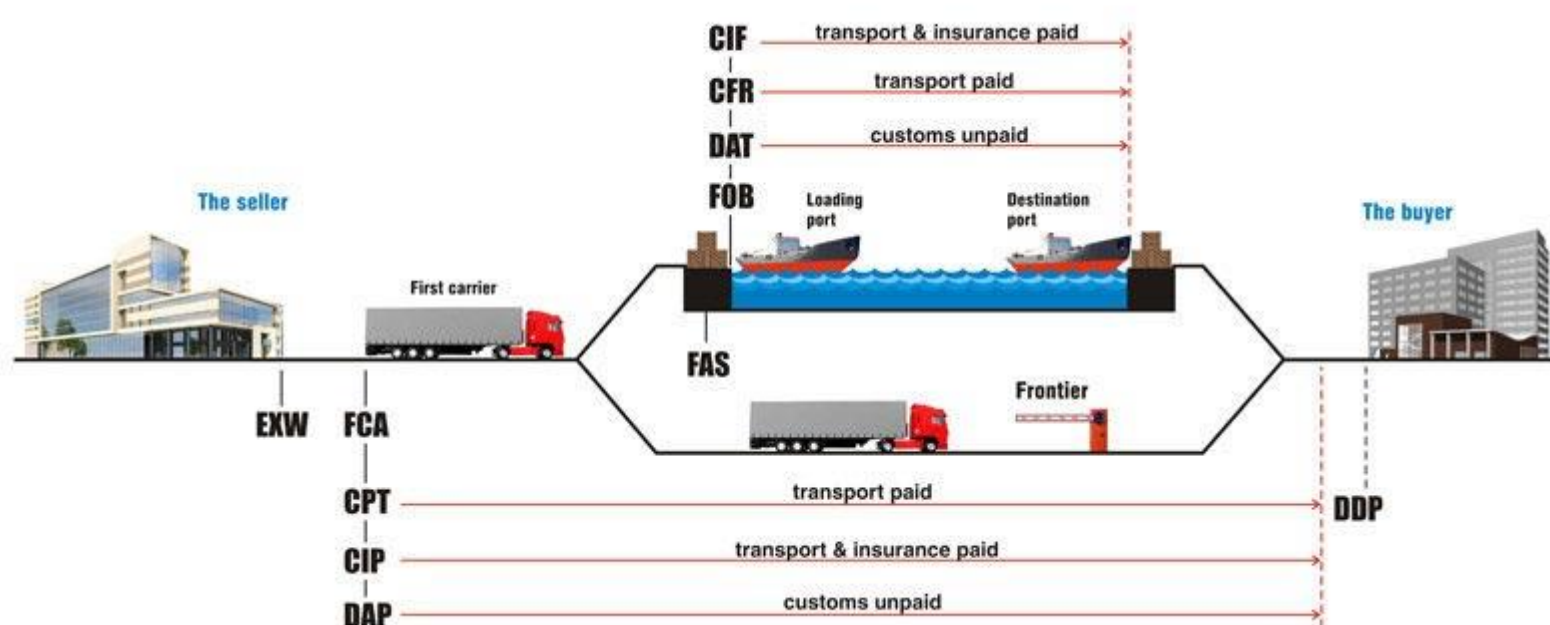
فروشنده کالا را برای صادرات ترخیص می کند. با استقرار کالا روی عرشه کشتی در بندر مبدا، مسئولیت فروشنده به پایان می رسد.

CFR – قیمت کالا و کرایه حمل تا بندر مقصد

فروشنده کالا را برای صادرات ترخیص می کند. با استقرار کالا روی عرشه کشتی در بندر مبدا، مسئولیت فروشنده به پایان می رسد. هزینه حمل تا بندر مقصد بر عهده فروشنده است.

CIF – قیمت کالا، بیمه و کرایه حمل تا مقصد

فروشنده کالا را برای صادرات ترخیص می کند. با استقرار کالا روی عرشه کشتی در بندر مبدا، مسئولیت فروشنده به پایان می رسد. هزینه حمل و بیمه کالا تا بندر مقصد بر عهده فروشنده است. بیمه باربری باید مطابق با حداقل پوشش بیمه شرایط (C) انستیتو بیمه باربری صادر گردد. هزینه تخلیه و ترخیص کالا در مقصد بر عهده خریدار است. با استقرار کالا روی عرشه در بندر مبدا، مسئولیت فروشنده به پایان می رسد. در حال حاضر استفاده از اینکوترمز برای کسانی که در حوزه تجارت داخلی یا بین المللی فعالیت دارند، امری بسیار مهم است. چرا که از این طریق آنها می توانند در کوتاه مدت درک بهتری نسبت به شرایط پیش رو داشته باشند. همچنین می توانند به بهترین نحو ممکن شرایط تجارت خود را اعلام نمایند. برخی از این اصطلاحات بین المللی بازرگانی برای معرفی انواع وسایل نقلیه استفاده می شوند. برخی دیگر نیز به معرفی انواع حمل و نقل از طریق دریا می پردازند.

۲۰۲۰ Incoterms

یازده ترم در ۲۰۲۰ Incoterms وجود دارد که بر اساس محل تحویل، آن‌ها را به چهار گروه تقسیم می‌کنیم:

اکسورک یا همان E

روش اول که اکسورک یا همان E نامیده می‌شود در واقع همان تحویل درب کارخانه است یعنی در این روش شخص فروشنده، محصولی را که می‌خواهد در اختیار مشتری قرار دهد فقط کافی است آن را درب کارخانه تحویل دهد و از آنجا به بعد هیچ مسئولیتی دیگر بر عهده فروشنده نمی‌باشد. به همین دلیل گفته می‌شود روش اکسورک ایده‌آل‌ترین و بهترین روش برای شخص فروشنده است؛ چون هیچ مسئولیتی در قبال حمل و نقل، ترخیص کالا، خسارتی که به کالا وارد شود، ندارد و تمامی مسئولیت‌ها به محض اینکه کالا درب کارخانه تحویل داده شود از دوش فروشنده به دوش مشتری قرار می‌گیرد از این جهت با توجه به صحبت‌هایی که شد این روش بهترین و ایده‌آل‌ترین روش برای صادرکننده از مبدا هست چون هیچ مسئولیت خاصی بر عهده اش نیست.

INCOTERMS 2010

The following chart is a general summary of obligations of the buyer and seller based on the 11 INCOTERMS. The International Chamber of Commerce created Incoterms as a worldwide standard to be used in contracts of sale for expressing the rights and obligations of buyers and sellers - specifically, regarding the delivery of the goods.

Incoterm 2010	Export-Customs declaration	Carriage to port of export	Unloading of truck in port of export	Loading charges in port of export	Carriage (Sea Freight/Air Freight) to port of import	Unloading charges in port of import	Loading on truck in port of import	Carriage to place of destination	Insurance	Import customs clearance	Import Taxes
EXW	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer
FCA	Seller	Buyer / Seller*	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer
FAS	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer
FOB	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer
CFR	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer	Buyer
CIF	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Seller	Buyer	Buyer
CPT	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer	Buyer
CIP	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer
DAT	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer
DAP	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Buyer	Buyer
DDP	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller	Seller

*INCOTERMS is a trademark of the International Chamber of Commerce (ICC)

*Buyer must specify FCA (insert named place of delivery). Failure to specify the named place of delivery turns this into EXW, with the exception that the Seller is required to make off export customs declarations.

متن کامل قرارداد رویتزر

فیما بین دولت اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران و بارون جولیس دو رویتزر مقیم لندن فقرات ذیل متعهد و برقرار است:

فقره اول- دولت علیه ایران به حکم این قراردادنامه به بارون جولیس دو رویتزر اجازه و اختیار تام می دهد که در فرنگستان به هر اسم و با هر شرایط که خود مشخص نماید یکی یا چندین کمپانی ها تأسیس و احداث بکند که در تمام خاک ایران به آن کارهای مفیده که در این امتیازنامه مذکور است اقدام بکند و آنها را مجری بدارد.

فقره دوم- دولت علیه ایران از برای مدت هفتاد (۷۰) سال امتیاز مخصوص و انحصاری و قطعی راه آهن بحر خزر را الی خلیج فارس به بارون جولیس دو رویتزر و به شرکاء یا به وکلای او عطا و واگذار می نماید و همچنین به ایشان حق مخصوص و انحصاری و قطعی می دهد که هر شعبات راه آهن که مناسب بدانند خواه به جهت اتصال ولایات و شهرها در داخله خاک ایران به جهت اتصال راههای ایران به راههای آهنی ممالک خارجه از هر نقطه از نقاط سرحدات رو به فرنگستان و هندوستان بسازند و به کار بپردازند.

فقره سیم- و نیز دولت علیه ایران به اصحاب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز انحصاری داده است که در هر نقطه که مناسب بدانند تراموای ها بسازند خواه به جهت اتصال شهرها و قصبه ها و بلوکات با همدیگر خواه به جهت اتصال این اماکن به راههای آهنی یا به آن نقاطی که کمپانی در آنجا ها کار دارد؛ کمپانی از برای ساختن این تراموای ها همان امتیازات و حقوق را خواهد داشت که به جهت راه آهن در فقرات چهارم و پنجم و ششم داده شده است.

فقره چهارم- هر قدر زمین که به جهت ساختن خطوط راههای آهنی و شعبه های آنها و راههای جفت و راههای گریز و تخلف و راههای احتیاط و راههای خروج و ورود و منازل و منزلگاه و اماکن سکنی از برای مأمورین و کارخانجات آهنگری و کارخانجات نجاری و ملحقات اینها لازم شود، دولت علیه ایران همه آنها را از املاک خالصه مجاناً به این کمپانی می دهد.

در خصوص اراضی که تعلق به اشخاص داشته باشد. باید کمپانی با صاحبان آن اراضی با رضای طرفین قراری بگذارد، اما دولت علیه ایران با تمام وسایل، کمال سعی و اهتمام را خواهد کرد که این اراضی را به قیمت جاریه مملکت از برای کمپانی خرید و تحصیل شود و اگر لازم شود اصحاب این اراضی را موافق قاعده مجبور نماید که اراضی خود را به کمپانی بفروشند.

علاوه بر عرض مقررره راههای آهنی دولت علیه ایران، از هر طرف خطوط راه آهن هر قدر که طول آنها باشد از املاک خالصه و از آن اراضی که تا امضای این قراردادنامه زراعت نکرده باشند و بیحاصل مانده باشد، مقدار بیست متر به کمپانی بدهد.

هر گاه علاوه بر شهرها و دهات که کمپانی به اقتضای مصلحت خود لازم داند، مختار است از برای راههای آهن، منازل قرار بدهد مصلحت کمپانی مقتضی باشد که در بعضی نقاط دور دست و لم یزرع منازل بسازد و دولت ایران در جایی که کمپانی بخواهد به کمپانی مجاناً چهار هزار زرع مربع زمین خواهد داد که به جهت مأمورین خود که در آن جا باشند بتوانند اسباب گذران امن و سهل فراهم بیاورد.

و
و
و
و

امتیازنامه داری

(امتیازنامه نفت و موم طبیعی معدنی)

مابین دولت اعلیحضرت شاهنشاهی از یک طرف و ویلیام ناکس داری رانیت شهر لندن نمره ۴۲ گرس ونر (من بعد در تمام امتیازنامه به جای اسامی و محل توقف و غیره مختصراً صاحب امتیاز قید خواهد شد) از طرف دیگر موافق این امتیازنامه تفصیل ذیل مقرر شده است.

فصل اول: دولت اعلیحضرت شاهنشاه ایران به موجب این امتیازنامه اجازه مخصوصه به جهت تفتیش و تفحص و پیدا کردن و استخراج و بسط دادن و حاضر کردن برای تجارت و نقل و فروش محصولات ذیل که عبارت از گاز طبیعی و نفت و قیر و موم طبیعی باشد در تمام وسعت ممالک ایران در مدت شصت سال از تاریخ امروز اعطاء می نماید.

فصل دوم: صاحب این امتیاز دارای حق الانحصار کشیدن لوله های لازمه از سرچشمه های نفت و قیر و غیره تا خلیج فارس و کذالک شعبات لازمه لوله های فوق به جهت توزیع و تقسیم نفت به جاهای دیگر خواهد بود و کذالک حق بنای چاه های نفت و حوض ها و محل تلمبه و مواقع جمع و تقسیم و تأسیس کارخانه و غیره از هر چه که باشد خواهد داشت.

فصل سوم: دولت علیه ایران اراضی بایره خود را در جایی که مهندسین صاحب امتیاز به جهت بنا و تأسیس کارهایی که در فوق مذکور است لازم بدانند مجاناً به صاحب امتیاز واگذار خواهند کرد و اگر آن اراضی دایر باشند صاحب امتیاز باید آنها را از دولت به قیمتی عادلانه خریداری نماید و دولت علیه به صاحب امتیاز نیز حق می دهد که اراضی و املاک لازمه را به جهت اجرای این امتیاز از صاحبان املاک به رضایت آنها ابتیاع نماید و معلوم است که این ابتیاع موافق شرایطی خواهد بود که مابین صاحب امتیاز و مالکین ملک مقرر خواهد شد ولی صاحبان املاک مجاز نخواهند بود که از **قیمت عادلانه اراضی واقعه در حول و حوش تجاوز نمایند.**

جاهای مقدسه و جمیع متعلقات آنها در دایره که دویست ذرع شعاع آن باشد مجزا و مستثنا هستند.

فصل چهارم: چون معادن نفت شوشتر و قصر شیرین و والکی بندر بوشهر که بالفعل دایر و مبلغ دو هزار تومان جمع دیوانی دارند و متعلق به دیوان همیون اعلی می باشند شرط شد که آنها را نیز دولت به موجب فصل اول به صاحب امتیاز واگذار نماید مشروط بر اینکه علاوه بر صدی شانزده مذکور در فصل دهم که باید به دولت برسد صاحب امتیاز همه ساله دو هزار تومان جمع حالیه معادن مذکوره را نیز به دولت کارسازی دارد.

و
و
و
و

۶۵